

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»
Факультет філології, психології та педагогіки
Кафедра германської філології та перекладу

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № 6
від «20» січня 2025 року

Завідувачка кафедри:
Воробйова О.С.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

АНГЛОМОВНА СПОРТИВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: СТРУКТУРА,
СЕМАНТИКА, ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Виконавець:

Студентка VI курсу, групи 601-ФФ
Харченко Яна Олександрівна

Керівник роботи:

Воробйова Оксана Сергіївна
кандидат філологічних наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент:

К. філол. н., доцент, доцент кафедри
романо-германської філології та
зарубіжної літератури ДНУ імені
Василя Стуса Білецька О.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою:

кількість балів, ECTS:

Підпис керівника

Полтава – 2025

РЕФЕРАТ

МР: 76 с., 3 табл., 76 джерел.

Об'єкт дослідження – англomовна термінологія спортивної галузі.

Предмет дослідження – структурна та семантична парадигми англomовної спортивної термінології, а також особливості її відтворення українською мовою.

Мета роботи – виявити і систематизувати словотвірні та семантичні ознаки англomовних термінологічних одиниць у сфері спорту, визначити та проілюструвати особливості їх передачі українською мовою.

Методи дослідження – методика безпосередніх складників, метод компонентного аналізу, метод перефразування, контекстологічний і дистрибутивний аналіз, метод перекладацького аналізу, метод аналізу та узагальнення, описовий метод і метод кількісних підрахунків.

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглянуто теоретичні аспекти функціонування та перекладу термінології спортивної галузі, а саме визначено та співставлено поняття «термін», «термінологія» та «терміносистема»; систематизовано основні підходи до класифікації лексем та термінів, в тому числі спортивних.

У другому розділі роботи увагу сфокусовано на дослідженні практичних аспектів функціонування та перекладу спортивної термінології, а саме, складено структурну та семантичну класифікації відповідних термінів; систематизовано та проілюстровано способи їх передачі українською мовою, визначено їхню продуктивність.

Розділи супроводжуються висновками до кожного з них, а також загальними висновками, в яких найбільш стисло й аргументовано висвітлюються підсумки проведеного дослідження.

ТЕРМІНОЛОГІЯ, СПОРТИВНА ГАЛУЗЬ, КЛАСИФІКАЦІЯ,
СТРУКТУРНИЙ ТИП, ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ГРУПА, СПОСІБ
ПЕРЕКЛАДУ

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У СПОРТИВНІЙ ГАЛУЗІ	7
1.1. Поняття «термін», «термінологія» та «терміносистема», їхні характерні ознаки	7
1.2. Основні способи утворення термінів та їх передачі у мові перекладу	17
1.3. Вмотивованість загальноновживаної лексики та термінів	31
1.4. Термінологічні аспекти перекладу спортивного дискурсу	33
Висновки до розділу 1	36
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	38
2.1. Структурна класифікація спортивних термінів	38
2.2. Семантична класифікація термінології спортивної сфери	47
2.3. Особливості перекладу спортивної термінології	54
2.3.1. Способи перекладу загальноновживаної спортивної термінології	54
2.3.2. Особливості перекладу термінів-реалій та неологізмів спортивної галузі	59
Висновки до розділу 2	63
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69

ВСТУП

Попри нелегку ситуацію в країні, розвиток та прогрес не стоять на місці. Різноманітні сфери нашого життя продовжують активно розвиватися. В результаті постійних змін в суспільно-політичному, економічному, культурному, спортивному житті держави утворюються нові явища, ситуації, поняття й виникає потреба в тому, щоб дати їм чіткі й зрозумілі кожному назви. Як наслідок, з'являються нові терміни, до яких суспільству потрібно буде поступово звикати.

Неточності та помилки при використанні та перекладі термінів можуть слугувати причиною непорозумінь, як між фахівцями, котрі зайняті в одній професійній сфері, та і нефахівцями. Неважко зрозуміти, що некоректний переклад термінів може негативно вплинути на розвиток суспільства, реалізацію різних проєктів у тій чи іншій галузі. Все це зумовлює **актуальність** цього дослідження, яке може бути певним внеском у розвиток систематизації структурно-семантичних ознак та способів перекладу термінології, зокрема спортивної галузі. Спорт посідає все важливіше місце в сфері культури сучасних суспільств. Внаслідок цього зростає і рівень цінності наукових досліджень в даній галузі.

Об'єктом дослідження є англomовна термінологія спортивної галузі.

Предмет дослідження – структурні, семантичні та перекладацькі особливості зазначених вище термінологічних одиниць.

Мета дослідження – проаналізувати основні структурно-семантичні ознаки англomовних спортивних термінів та визначити особливості їх передачі українською мовою.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- 1) окреслити теоретичні засади дослідження особливостей функціонування та перекладу англomовних термінів спортивної галузі,

- а саме визначити поняття «термін», «термінологія» та «терміносистема», виділити їхні характерні ознаки; розглянути термінологічні аспекти переклад спортивного дискурсу;
- 2) виокремити структурні типи спортивних термінів та їхні словотвірні ознаки;
 - 3) скласти семантичну класифікацію досліджуваних термінів;
 - 4) визначити та проілюструвати способи передачі цих одиниць українською мовою.

Матеріалом дослідження слугують 300 термінів спортивної галузі, які було відібрано методом суцільної вибірки з тлумачних та фахових і тематичних перекладних словників та глосаріїв (див. [62], [63], [64], [65], [66], [67], [68], [69], [70], [71], [72], [73], [74], [75], [76]).

Вибір **методів** дослідження обумовлений метою і завданнями роботи. В дослідженні використовуються наступні методи лінгвістичного аналізу та загальнонаукові методи: методика безпосередніх складників, метод компонентного аналізу, метод перефразування, контекстологічний і дистрибутивний аналіз, метод перекладацького аналізу, метод аналізу та узагальнення, описовий метод та метод кількісних підрахунків.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що представлене дослідження має комплексний характер: передбачає аналіз структурних та семантичних ознак термінів спортивної сфери, які являють собою підґрунтя для визначення та деталізації особливостей перекладу зазначених термінологічних лексем.

Теоретичне та практичне значення дослідження обумовлене тим, що отримані результати щодо особливостей функціонування та перекладу спортивних термінів можуть бути застосовані для покращення перекладу сучасної термінологічної системи спортивної галузі. Вони також можуть бути використані в якості актуального ілюстративного матеріалу під час викладання лекційних курсів «Основи галузевого перекладу», «Проблеми перекладу

науково-технічної літератури» та практичного курсу «Практика усного та письмового галузевого перекладу» тощо.

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків та списку використаних джерел.

У вступі обґрунтовується актуальність обраної наукової проблематики; визначаються об'єкт та предмет дослідження, його мета та завдання, методи дослідження; описується матеріал дослідження, окреслюються наукова новизна, теоретичне та практичне значення наукової розвідки.

Перший розділ роботи фокусується на розгляді теоретико-методологічних засад дослідження термінологічних аспектів переклад спортивного дискурсу.

Другий розділ присвячено практичному аналізу досліджуваного термінологічного матеріалу із застосуванням комплексного підходу; пропонуються відповідні практичні висновки та узагальнення.

Загальний обсяг роботи становить 76 сторінок, бібліографія містить 76 джерел використаної літератури. В якості ілюстративного матеріалу роботи використовуються 3 таблиці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У СПОРТИВНІЙ ГАЛУЗІ

1.1. Поняття «термін», «термінологія» та «терміносистема», їхні характерні ознаки

Основним призначенням терміна вважається відтворення у свідомості людини якомога повнішого уявлення про об'єкт або поняття з усіма його властивостями та якостями [18].

На сьогодні існує більш ніж три тисячі тлумачень поняття «термін». Під «терміном» розуміється одиниця термінологічної системи, яка сформувалася історично, а також виражає як безпосередньо поняття, так і його місце серед інших понять. Термін в основному позначається словом або словосполученням, виконує ключову функцію у спілкуванні людей, об'єднаних певним фахом, належить до словникового складу мови і підпорядковується всім її законам [12].

Само слово «термін» має латинське походження. В латинській мові слово «terminus» має такі значення як «закінчення» або «межа». Відомі лінгвісти вважали, що саме давньофранцузьке слово «terme», яке мало значення «слово» і стало основою для слова «terme» в сучасній французькій мові, яке, в свою чергу, має значення «термін». В англійську мову це слово прийшло зі старофранцузької.

В результаті аналізу робіт дослідників можна з упевненістю сказати, що кожен трактує поняття «термін» по-своєму й дає йому різні дефініції, орієнтуючись на ті чи інші аспекти його функціонування. Наприклад, в

Словнику сучасної лінгвістики можна знайти декілька тлумачень поняття «термін»:

- 1) номінативна одиниця – слово або словосполучення, яке використовується для максимально однозначного та точного надання визначення поняттям, які утворюють специфіку різноманітних галузей [20];
- 2) слово або словосполучення спеціальної (технічної, спортивної, наукової і т. под.) мови, створене для точного вираження окремих понять та для позначення спеціалізованих предметів. Досить часто терміни використовуються у науковому мовленні з метою передачі точності висловлення [20].

На думку В. І. Карабана термін «репрезентує поняття вузькоспеціальної, професійної технічної або наукової галузі» [22].

Інші дослідники пропонують наступне визначення: «термін» – це слово або комплекс слів, що співвідноситься з поняттям певної організованої галузі пізнання (науки, техніки), що вступає у системні відносини з іншими словами та словесними комплексами й утворює разом з ними у кожному окремому випадку та в певний час замкнену систему, яка характеризується високою інформативністю, однозначністю, точністю та експресивною нейтральністю [7, с.78].

Короткий тлумачний словник трактує поняття термін як «спеціальне слово чи словосполучення, що характерне для окремої професійної сфери і застосовується в особливих умовах. Термін – це означення поняття в словесному вигляді, яке також входить до системи понять конкретної області професійних знань та людської діяльності» [2].

У Великому тлумачному словнику термін визначається як «слово чи словосполучення, яке означає чітко зрозуміле поняття будь-якої наукової, технічної галузі, сфери мистецтва, суспільного життя тощо» [2].

На думку Т. Сейворі «терміни – це умовні знаки, основною метою яких є передача певного об'єму прихованої та закодованої інформації. Цю інформацію зможуть зрозуміти лише ті люди, які знають спеціальний ключ або код» [58].

Проте представники французької термінологічної школи А. Кондаміне та Т. Буріго вважають, що термін – це «елемент терміносистеми, який виражає систему понять окремої сфери знань в мовному форматі [48].

Дослідники з різних країн намагалися проаналізувати лінгвістичні характеристики терміна та виокремити його головні ознаки. Хоча часто погляди науковців не співпадали й виникало чимало суперечок, у підсумку вдалося сформулювати основні ознаки терміна.

1. Терміну властива точність – термін повинен правильно або нейтрально характеризувати поняття, яке він позначає (наприклад, *photosynthesis* – the process by which plants convert light into energy; *thermodynamics* – the science that studies heat and its conversion into other forms of energy; *ecosystem* – a community of living organisms that interact with each other and their environment). Вважають, що саме точність терміна є ключем для вдалого і зрозумілого професійного спілкування.

2. Однозначність. Основна частина термінів – однозначні (напр., *atom* – the smallest particle of a chemical element that retains its properties; *neuron* – the basic cell of the nervous system that transmits information). Такий фактор зумовлений призначенням термінів. Проте, важливо пам'ятати, що однозначність поширена в межах певної терміносистеми. На рівні декількох підмов багатозначність (полісемія) термінів зустрічається доволі часто. Багатозначність або двозначність також дуже складно усунути. Наприклад, англійський термін науково-технічної галузі *reel* буде перекладатися українською як 'бобіна', 'катушка', 'ролик' або 'рулон'. В такому випадку правильний відповідник багатозначного терміна буде обиратися відповідно до контексту. Також термін *bat* матиме кілька варіантів перекладу українською

мовою залежно від сфери, у якій він застосовується. Серед варіантів ‘летюча миша’, ‘бейсбольна бита’, ‘бита для крикету’ або ‘ракетка для настільного тенісу’. Інший приклад – термін *right*, який в українській мові перекладатиметься як ‘правильний, коректний’, ‘право (законне право)’, ‘праворуч (в розумінні напрямку)’. Таким чином, стає зрозуміло, що адекватний та точний переклад можливо здійснити лише за умови звернення до контексту.

3. Для терміна характерною є наявність дефініції – тобто термін має чітке визначення, яке зрозуміло окреслює його значення (*молекула* – група з двох або більше з’єднаних разом атомів, що представляє найменшу основну одиницю сполуки; *erosion* – the process by which soil and rock are removed from the Earth’s surface by natural processes such as wind or water flow).

4. Термін є системним поняттям – він входить до певної термінологічної системи, в межах якої він має своє унікальне значення. Перебуваючи не в своїй терміносистемі, термін матиме абсолютно інше значення.

5. Ще однією типовою ознакою терміна є його стислість. Досить часто можна помітити, що терміни – короткі за своєю структурою (напр.: *global warming* – the increase in the average temperature of the Earth’s atmosphere due to the rise of greenhouse gas emissions; *DNA* – a hereditary molecule that contains genetic information). Однак не всі стислі терміни завжди бувають точними. В цьому і полягає одна зі складностей їх утворення.

6. Термін стилістично нейтральний, тобто він повністю позбавлений будь-якого емоційно-експресивного забарвлення та конотацій.

7. Для терміна не характерна синонімічність.

8. Терміни здебільшого позначають вузькоспеціальні поняття, які характерні для певної сфери діяльності (*кодекс* – систематизований збірник норм права, що регулює певну галузь юриспруденції; *photon* – an elementary particle that is the quantum of electromagnetic radiation, including visible light, it carries energy and momentum but has no mass) . Тому терміни майже ніколи

неможливо зустріти в повсякденному мовленні. Звісно, існує певний відсоток термінів, які поступово перейшли у повсякденну лексику. Та все ж основний відсоток термінів використовується для спілкування між фахівцями конкретних галузей.

9. Термін має бути милозвучним (наприклад, гармонія – узгодженість елементів у музичному, художньому або іншому контексті; екологія – наука, що вивчає взаємозв'язки між живими організмами і навколишнім середовищем). Отже, небажано утворювати терміни на основі варваризмів та жаргонізмів.

Дослідження й детальне вивчення термінології – одне з найважливіших питань у термінознавстві та перекладознавстві.

На сьогодні найпоширенішим джерелом поповнення термінології вважається саме переклад, який сприяє активному поширенню іншомовних еквівалентів лексичних одиниць [24, с.123].

Поняття «термінологія» має кілька визначень. Загалом, серед основних визначень можна виділити наступні:

- термінологія – це фахова лексика, що входить до складу усіх слів тієї чи іншої мови (наприклад, французька/латинська термінологія);
- вузькоспеціальна термінологія, яка стосується певної галузі техніки або науки (нафтогазова: «*well* – свердловина», «*drill bit* – бурове долото», «*degassing* – дегазація»; медична: «*antibiotic* – антибіотик», «*biopsy* – біопсія», «*ultrasound* – ультразвук»);
- розділ мовознавства, який вивчає терміни.

У підсумку, можна з упевненістю сказати, що термінологія – це не хаотичний набір слів, а чітко й структуровано організована система спеціальних назв. Така організація відбувається як на мовному, так і на логічному рівнях.

Важливо зазначити, що спілкування на професійному рівні було б абсолютно неможливим без термінології.

Саме тому питання термінології активно вивчаються та досліджуються і сьогодні. Важливість вивчення проблем термінології полягає в тому, що саме термінологія допомагає обробляти, передавати та зберігати інформацію, обсяги якої активно зростають з кожним днем. В результаті численних досліджень було встановлено, що об'єми інформації збільшуються в два рази кожні сім років. Такий розвиток спричиняє «термінологічний вибух» – появу великої кількості нових термінів, яка спостерігається в Україні, починаючи з 1991 року.

Також українська термінологія розвивається і вдосконалюється на рівні з системами інших мов і внаслідок цього з'являється потреба у створенні термінологічних словників та національних термінологічних стандартів.

Основи сучасної української термінології почали закладатися ще у XVIII столітті. Проте, варто зазначити, що термінологія з побутових тем, пов'язаних з будівництвом, веденням сільського господарства і т.п. почала з'являтися набагато раніше. Появу термінологічного планування датують початком XX століття. На території Галичини перші словники з'явилися в другій половині XX століття. Першими українськими лексикографами, які заклали основи української термінології, вважають О. Роговича, І. Гавришкевича та І. Верхратського.

Період розквіту термінотворення в Україні почався у 20-тих роках, в еру «українізації». В цей час українська мова почала поступово ставати мовою політичного і суспільного життя в країні. Чужомовні елементи та слова замінювалися відповідниками рідної мови. Іншомовні варіанти допускалися лише в тих випадках, коли в українській мові не знаходилося належного відповідника й було неможливо висловити думку за допомогою засобів рідної мови. Сам процес термінологічного планування здійснювався місцевими письменниками або мовознавцями.

Проте у другій половині 20-х років з боку радянської влади значно посилювався контроль мовного розвитку. В середині 30-х років почався почалася

тотальна русифікація, яка продовжувалася до кінця 80-х років ХХ століття та мала різні рівні інтенсивності. Сам процес носив назву «інтернаціоналізації» та був безпосередньо пов'язаний із запозиченням російської лексики та мав на меті перенесення цих слів у інші країни, які перебували в складі СРСР. Російська мова нав'язувалася як «носій передової культури».

Русифікація мала декілька шляхів поширення:

- 1) перехід на кирилицю;
- 2) активне та досить поширене насадження російської лексики;
- 3) зміни фонетичного характеру в мовах інших країн;
- 4) надання російській мові вищого статусу серед республік.

Також важливим чинником став момент, коли російська мова отримала статус «культурної місії». В результаті цього доступ до джерел як радянської, так і культури інших народів надавався лише російською мовою. Таке переважання російської мови спричинило асиміляцію інших мов та втрату їх мовних особливостей.

У 1933-1935 роках були видані «Термінологічні бюлетені», внаслідок чого унікальна та вузькоспеціальна українська термінологія опинилася під забороною загального доступу. Звичайні користувачі не могли отримати до неї доступ. Дану термінологію було вилучено з підручників та словників офіційного зразка. А заборонені словники були відправлені до спецховищ. На сьогодні залишився незначний відсоток словників з того часу, які вдалося зберегти та передати сучасним науковцям для дослідження та користування.

Лише у 1991 році, коли відбувся розпад Радянського союзу, перестала існувати і радянська термінологічна школа. Кожна держава, яка в минулому була союзною республікою, нарешті отримала повноцінну можливість розвивати власну термінологію, в результаті чого термінологічне планування кожної країни поступово почало набувати своїх специфічних рис та особливих ознак.

Позитивним зрушенням сьогодення є те, що, попри постійні утиски, українська мова нарешті зайняла своє місце нарівні з іншими мовами, а також належним чином допомагає обслуговувати всі необхідні сфери життєдіяльності. З початку 1990-х років з'явилися різноманітні термінологічні словники, посібники та термінографічні праці. Також видано багато монографій.

Всі опубліковані роботи є результатом вдалої комунікації між філологами та фахівцями з різних куточків України. Саме завдяки ефективній співпраці як на регіональному, так і на державному та інтернаціональному рівнях вдалося досягти позитивних змін. В Україні існує декілька термінологічних центрів. Головні центри розташовані у Києві, Львові та Харкові.

До основних питань української термінології відносять:

- переклад термінів;
- питання правопису;
- питання словотворення;
- питання спадщини;
- питання запозичень;
- питання транслітерації;
- питання стосовно упорядкування вже наявної науково-технічної термінології;
- питання культури наукової мови.

Існує п'ять основних підходів до вирішення питання, яке стосується упорядкування термінології:

- 1) формальний підхід – в його основу входить показник кількості видання українських словників, а також кількість заміни російських й іншомовних термінів власними;
- 2) консервативний підхід – фахівці, які є прихильниками даного підходу, прагнуть зберегти українську науково-технічну термінологію в тому

вигляді, який вона мала в період радянського союзу. Вони називають це принципом «реальної мови»;

- 3) етнографічний підхід – головною ідеєю є відродження національної термінології. Задля досягнення цієї мети необхідно повернутися до словників майже всіх українських термінів, які вживалися у ХХ столітті;
- 4) поміркований підхід – включає в себе впорядкування термінології, беручи до уваги національні, міжнародні, історичні та політичні чинники, а також створення оптимального варіанту термінології;
- 5) інтернаціональний підхід – характеризується додаванням запозичень із мов західної Європи, зокрема з німецької та англійської.

Серед головних українських фахівців у сфері термінознавства можна справедливо виокремити такі прізвища, як М. Мостовий, О. Білодід, Т. Кияк, А. Д'яков та О. Вакуленко.

На думку видатного українського мовознавця доктора філологічних наук Жовтобрюха М. А. «З точки зору виникнення та поступового збагачення термінологія має тісний зв'язок зі стильовою диференціацією літературної мови, особливо з розвитком у ній структурно-функціональних стилів, основними з яких є публіцистичний, науковий, науково-технічний, офіційно-діловий та професійно-виробничий» [30].

Галузева термінологія називається терміносистемою. Під терміносистемою також мається на увазі така сукупність термінів, яка піддається науковому опрацюванню, упорядковується в результаті процесів уніфікації та стандартизації. Терміносистема – це така система термінів, яка є включеною до стандартизованого опрацювання [21].

Термінознавство як наукова дисципліна з'явилося в Україні у 30-ті роки ХХ століття.

Основними завданнями термінознавства є:

- 1) визначення місця термінології в системі мови;

- 2) аналіз ролі термінології в комунікативних процесах;
- 3) дослідження семантичної своєрідності терміна;
- 4) аналіз граматично організованих простих і складених термінів [40].

Існує два види зв'язків, які зумовлюють системність термінології і надають термінам системний характер:

- 1) логічні зв'язки – якщо поняття певної галузі чи науки пов'язані системними логічними зв'язками, то терміни, що називають такі поняття, також повинні бути системно пов'язаними;
- 2) мовні зв'язки – незважаючи на те, що терміни позначають наукові поняття, вони все одно є одиницями природної людської мови. Таким чином, для них характерні ті самі зв'язки, що властиві і загальноживим словам. Такі зв'язки включають словотвірні, антонімічні, синонімічні, полісемічні, граматичні, родово-видові зв'язки тощо.

Васенко Л. А. у своєму навчальному посібнику «Фахова українська мова» виділяє наступні ознаки терміносистеми:

- 1) терміносистема повинна бути цілісною;
- 2) сума частин має відповідати цілому;
- 3) в терміносистемі має бути присутня певна сталість (терміносистема є відображенням системи поглядів у конкретній науковій галузі на конкретному етапі);
- 4) терміносистема повинна мати структурований характер [8].

Також Васенко Л. А. виокремлює три етапи формування і функціонування терміносистеми:

- 1) перший етап – це період від етапу, коли теорія відсутня, до стану її формування, тобто це своєрідний перехід від хаотичної сукупності термінів до впорядкованої терміносистеми;

2) другий етап – це період збільшення об'єму знань у межах прийнятої теорії;

3) третій етап – це зміна теорії, і в результаті зміна терміносистеми. Нова теорія описується за допомогою термінів попередньої теорії, а згодом поступово упроваджуються нові терміни, які пояснюють нові поняття [8].

Таким чином, можна з упевненістю сказати, що питання термінології активно досліджується й вивчається науковцями з усього світу протягом кількох століть. Термінознавство – це наука, основним завданням якої є вивчення питань термінології та терміна. Перекладач як фахівець галузі перекладознавства має не лише знати основні способи перекладу, а й детально розуміти визначення понять «термін», «термінологія» та «терміносистема», також вміти використовувати отримані знання на практиці.

1.2. Основні способи утворення термінів та їх передачі у мові перекладу

Творення термінів можна справедливо вважати комплексним процесом, який включає в себе різноманітні способи.

До основних способів утворення термінів входять:

1. Абревіація, яка являє собою об'єднання скорочених основ (напр.: *інфоструктура*), скорочених та повних основ (напр.: *агроекологія*) і творення простого похідного слова шляхом довільного скорочення твірної одиниці (напр.: авто, фото).

2. Словоскладання – об'єднання двох або більше слів або частин слів для того, аби утворити новий термін (напр.: *екологічний моніторинг; software* ‘програмне забезпечення’).

3. Запозичення – використання термінів, які походять з інших мов. Наприклад, в українській мові поширені терміни, які прийшли з латинської мови (лат. *classis* – клас);

4. Префіксація та суфіксація – творення термінів шляхом додавання префіксів або суфіксів до основи слова (напр.: *антибіотик*, *nonprofit*, *інновація*, *management*).

5. Зміна значення (вторинна лексична номінація) – це використання вже наявних у мові номінативних засобів (лексем) у новій для них функції – найменування (тобто по суті, утворення нових значень вже існуючих слів). Це явище також відоме в лінгвістиці під назвою «семантична деривація». Існує два види вторинної номінації: *метафора* – унікальний вид узагальнення, що включає в себе розвиток переносних значень, основою для яких є функціональна та зовнішня подібність предметів та формування абстрактних понять (наприклад, «мережа» в значенні «інтернет») та *метонімія* – перенесення значення, під час якого назви одного предмета переносяться на інший, який знаходиться з ним у відношенні асоціації за суміжністю (наприклад, «Київ заявив» – перенесення з назви міста на людей, населення Києва (*spatial* – просторове перенесення); «косовиця» – час, коли скошується трава, перенесення з назви на сезон, період (*temporal* – часове перенесення); («drawing» в значенні процесу малювання та «drawing» як результат, наслідок процесу – ‘малюнок’ (*causal* – причинно-наслідкове перенесення)).

Загальні принципи словотворення вузькоспеціальної лексики залишаються такими ж, як і для загальноживаних слів. Видатні українські мовознавці Кияк Т. Р. та Д’яков А. С. розробили наступну класифікацію словотворчих типів термінів [18]:

1. Терміни-кореневі слова:

1) корінна непохідна лексика (*Moon*, *bone*, *ніс*);

2) запозичена непохідна лексика (*virus*, *bacteria*, *data*).

2. Похідна лексика:

- 1) терміни, утворені шляхом суфіксації (*manager, education, scientist*);
- 2) терміни, утворені шляхом префіксації (*submarine, disadvantage, prehistory*).
3. Терміни-складні слова (*software, cybersecurity, lawsuit*).
4. Терміни-словосполучення (*artificial intelligence, market research, international trade law*).
5. Терміни-аббревіатури (*FBI – Federal Bureau of Investigation, CEO – Chief Executive Officer, PhD – Doctor of Philosophy*).
6. Літерні умовні позначення (*e – Euler's number* (число Ейлера, основа натурального логарифма, приблизно 2.71828), *c – speed of light* (швидкість світла у вакуумі, приблизно 299,792,458 м/с), *m – Mass* (маса)).
7. Символи (знаки) – сюди можуть відноситися як хімічні, так і математичні та астрономічні знаки (наприклад, + *addition, plus mark*, - *subtraction*, = *equality, equals sign*).
8. Номенклатура (наприклад, *NaCl* – хлорид натрію (сіль) – хімічна номенклатура; *Ti* – титановий сплав – технічна номенклатура; *CPI* (*Consumer Price Index*) – індекс споживчих цін – фінансова номенклатура).

Проте можна знайти й інші бачення класифікації термінів за будовою.

Наприклад, український дослідник та мовознавець Коваленко А. Я. розподілив терміни англійської мови на наступні категорії:

- 1) прості, що складаються з одного слова (наприклад, *acid* – ‘кислота’; *compound* – ‘сполука’; *engine* – ‘двигун’);
- 2) складні, які складаються з двох слів та пишуться через дефіс або разом (наприклад, *acid-base balance* – ‘кислотно-лужний баланс’; *flywheel* – ‘маховик’);
- 3) терміни-словосполучення, що складаються з кількох компонентів (*government economic policy* – ‘економічна політика уряду’; *distributed*

computer network – ‘розподілена комп’ютерна мережа’; *electromagnetic radiation* – ‘електромагнітне випромінювання’).

А серед термінів-словосполучень можна виділити:

- 1) терміни-словосполучення, складовими яких є окремі самостійні слова. Ці слова будуть зберігати оригінальне значення та можуть вживатися окремо. Наприклад: *data analysis* – ‘аналіз даних’, де *data* – ‘дані’, а *analysis* – ‘аналіз’; *income tax* – ‘податок на доходи’, де *income* – ‘доходи’, а *tax* – ‘податок’;
- 2) терміни, одним компонентом яких є вузькоспеціалізований технічний термін, а іншим – звичайна загальноновживана лексема. Складовими частинами мови таких термінів можуть виступати іменник + іменник та іменник в поєднанні з прикметником. В порівнянні з першим способом даний спосіб утворення нових термінів насправді є продуктивнішим. Наприклад, *computer virus* – ‘комп’ютерний вірус’; *digital camera* – ‘цифрова камера’;
- 3) третій тип складають терміни-словосполучення, компонентами яких є лексичні одиниці загальноновживаної лексики. І лише їх поєднання в одну словосполуку утворює термін. Даний спосіб утворення нових термінів не вважається продуктивним. Наприклад, *wind turbine* – ‘вітрогенератор’; *power supply* – ‘електропостачання’; *force field* – ‘силове поле’ [19].

Основними способами передачі термінів у мові перекладу слід вважати наступні.

1. Калькування (дослівний або буквальный переклад) – це прийом перекладу термінів таким способом, коли відповідником терміна в мові оригіналу обирається перший відповідник у словнику (напр.: *demand saturation* – ‘насичення попиту’; *global warming* – ‘глобальне потепління’; *consumer preferences* – ‘уподобання споживачів’).

2. На противагу калькуванню, тобто дослівному перекладу, інші способи відтворення термінів в іншій мові передбачають застосування перекладацьких перетворень або «перекладацьких трансформацій». Перекладацькі трансформації можна охарактеризувати як перетворення на міжмовному рівні, а також перебудову вихідного тексту або заміну елементів тексту з метою досягнення еквівалентності й адекватності. Основними типами перекладацьких трансформацій є лексичні, лексико-граматичні та лексико-семантичні [46].

Протягом десятиліть поняття «перекладацька трансформація» поглиблено вивчалось та досліджувалося науковцями зі всього світу. Також слід зазначити, що перекладацькі трансформації грають важливу роль під час виконання будь-якого перекладу, адже саме завдяки трансформаціям можливо надати адекватний переклад та коректно відтворити текст оригіналу мовою перекладу.

Видатний американський лінгвіст та філософ Ноам Хомський видав працю під назвою *Syntactic Structures*, у якій розповідає про два різні рівні речення. А саме про поверхневу структуру та глибинну структуру. В його розумінні глибинна структура – це головні смислові зв'язки в реченні. Глибинна структура відображається на поверхневій структурі за допомогою використання трансформацій. А самі трансформації пропонується використовувати для того, аби підвищити описову та математичну силу граматичних одиниць, не маючи при цьому контексту.

Трансформаційну граматику вважають своєрідною формою аналізу мови, а інколи і речень, за допомогою якої можливо поєднати різні елементи в реченні, одночасно розподіляючи їх на дрібніші частини на рівні глибинної та поверхневої структур.

Словник української мови трактує поняття «трансформація» як «зміну та перетворення виду, характерних властивостей та форми». Таким чином, можна зазначити, що чіткого визначення поняття «трансформація» не існує. Кожен

науковець та мовознавець розуміє явище трансформації по-своєму і виокремлює власні аспекти [43].

На думку Корунця І. В. перекладацькими трансформаціями можна справедливо вважати незначні та значні зміни, які відбуваються в структурній формі мовних одиниць задля того, аби успішно досягти точності в перекладі [26, с.53]. В оригіналі поняття «перекладацькі трансформації» матиме такий вигляд як «translator`s transformations». Можна вважати, що головний сенс вищезгаданого поняття буде розкриватися саме в оригіналі. Так відбувається в результаті відсутності наспільки глибокого сенсу перекладацької трансформації в порівнянні з трансформацією, здійсненою перекладачем. В першому випадку головний акцент буде саме на сталих трансформаціях, а в другому – ключовим фактором буде безпосередньо вибір перекладача. У випадках, коли передати інформацію з вихідної мови буде неможливо у зв'язку з нестачею ресурсів мови, на яку виконується переклад, вся відповідальність лягатиме на перекладача. Саме перед ним постане завдання забезпечення адекватності та еквівалентності перекладу. Важливо зазначити, що кожен перекладач вирішуватиме це питання на власний розсуд. Різні фахівці галузі перекладу, у зв'язку з цим, можуть по-різному змінювати будову конструкції в однаковому контексті.

На думку Сіняговської Ю. І. «перекладацькі трансформації – це перетворення на міжмовному рівні, а також процес перебудови елементів у вихідному тексті. Вона характеризує трансформації як процес перевираження сенсу або перефразування, під час використання якого основною метою стає отримання перекладацького еквіваленту [42].

Український науковець Лобода В. А. надає своє розуміння поняття «перекладацька трансформація». Він стверджує, що перекладацька трансформація – це відношення між вихідними та кінцевими мовними

виразами. Також він розуміє трансформації як своєрідну заміну, яка відбувається під час перекладу однієї форми вираження іншою [32].

Масштаб та глибина перекладацьких трансформацій можуть бути надзвичайно різними – починаючи з трансформацій, які будуть тягнути за собою невелику відмінність висловлювання, що перекладається, від вихідного, до ситуацій з парадоксальним перекладом. В таких випадках зовнішня несхожість оригінального та перекладеного висловлювання наскільки велика, що у наданому посередником варіанті складно визнати переклад і погодитися з оптимальністю прийнятого рішення, оскільки виконати наближеніший до оригіналу переклад неможливо.

Проте професійному перекладачеві недостатньо лише знати про наявність перекладацьких трансформацій як таких. Важливо розрізняти головні типи трансформацій та вміти ними користуватися.

Карабан В. І. поділяє всі види перекладацьких трансформацій, які передбачають залучення перетворень під час перекладу на граматичному та лексичному рівнях, на чотири основні типи.

1. Перестановка – це зміна порядку слів у тексті перекладу порівняно з текстом оригіналу. Це вид граматичних трансформацій, основна мета застосування якого проявляється у зміні лінійного розташування елементів висловлювання. Найчастіше ними виступають члени речення. До елементів, які зазнають перестановки, відносять слова, словосполучення, самостійні речення в будові тексту, а також окремі частини складних речень. Причинами застосування перестановок стають а) відмінність нормативних установок у системах мови оригіналу та мови перекладу (напр.: *There are many flowers in the garden* – ‘В саду багато квітів’); б) різниця в граматичній побудові іменників (напр.: *my teammate`s jersey* – ‘ігрова футболка мого товариша по команді’); в) порядок слів у питальних реченнях (напр.: *What is this brochure about?* – ‘Про що цей буклет?’); г) випадки, коли безособові речення з повідомленнями

про фізичний або моральний стан об'єкта в англійській мові замінюються особовими (напр.: *Взимку у Литві дуже холодно* – ‘Lithuania is rather cold in winter’).

2. Заміна, яка вважається найбільш розповсюдженим типом перекладацьких трансформацій та має багато підтипів. Під час перекладу піддаватися заміні можуть лексичні (окремі конкретні слова) та граматичні одиниці (члени речення, частини мови і т.п.). Граматичні заміни зазвичай бувають двох основних типів: *морфологічні*, які передбачають перетворення на рівні частин мови, їхніх форм та категорій (напр.: заміни частин мови (дієслова на іменник, займенника на прикметник тощо); заміни форм слова (однини іменника формою його множини, дієслова у формі пасивного стану формою його активного стану) та *синтаксичні*, які включають такі перетворення, як заміни членів речення (додатка підметом або підмета обставиною місця чи часу), а також заміни на рівні структури речення (напр.: заміна складного речення простим або навпаки, заміна підрядного речення головним або навпаки, заміна сполучникового зв'язку безсполучниковим, заміна підрядного речення сурядним тощо).

3. Додавання – це перекладацька трансформація, наявність якої зумовлює появу нових слів у тексті перекладу, які розгорнуто розкривають те, що виражено граматично або імпліцитно в тексті оригіналу (напр.: *Знаєте?* – ‘Do you know?’ – додавання допоміжного дієслова та зміна порядку слів).

4. Опущення або вилучення – це перекладацька трансформація, яка є повною протилежністю додаванню. Це вилучення надлишкових мовних одиниць в перекладі. Зазвичай тут мова йде про елементи, які належать до структури мови: певні займенники, вживання яких буде надлишковим в мові перекладу тощо, а також плеонастичні елементи лексичної системи мови.

На думку української науковиці Вискушенко С. А. лексико-семантична трансформація – це «спосіб передачі термінів іноземної мови, під час якого

використовуються одиниці мови перекладу, значення яких не відповідають вихідним одиницям, проте їх цілком можливо вивести логічно» [10].

Перекладацькі лексичні трансформації – це заміни лексичних одиниць мови оригіналу, які відбуваються в процесі перекладу. Головною метою таких трансформацій є адекватна передача прагматичних, стилістичних та семантичних характеристик елементів, а також урахування культурно-лінгвістичних норм мови перекладу [36].

Причиною використання лексичних трансформацій є відсутність смислового відповідника лексичної одиниці в мові перекладу. Ситуацію, коли слово відсутнє у мові, називають лакуною. Іншою причиною може стати неможливість використання словникових відповідників у зв'язку з контекстуальною або семантичною несумісністю. До головних лексичних трансформацій належать *генералізація, конкретизація, модуляція (смилова диференціація або смисловий розвиток), експлікація (описовий переклад), адаптація, ампліфікація та антонімічний переклад (формальна негативація / позитивація)* [36].

Генералізація – одна з лексичних трансформацій, внаслідок якої мовна одиниця оригіналу, яка має вузьке значення, буде замінюватися одиницею перекладу з більш широким значенням. Застосовується у випадках, коли назва предмета не дає ніякої чіткої інформації адресату перекладу (напр.: *He set a new record in the 100-meter butterfly* – ‘Він установив новий рекорд у плаванні’. Стиль плавання «butterfly» замінено більш загальним поняттям «плавання»). Також генералізація може застосовуватися, коли детальне визначення є зайвим в умовах контексту (напр.: *The team practiced penalty kicks and corner kicks during the training season* – ‘Команда тренувала удари під час сезону підготовки’. В даному випадку уточнення видів ударів не є ключовим для розуміння загального змісту). Інший випадок використання генералізації – це ситуація, коли загальне значення буде більш прийнятним зі стилістичних

причин (напр.: *During the match, the striker attempted several volleys and headers.* – ‘Під час матчу нападник виконав кілька ударів’. Специфічні назви ударів було опущено з метою уникнення перенавантаження речення зайвими термінами).

Конкретизація – це лексична трансформація, повністю протилежна генералізації. У разі використання конкретизації термін або слово мови оригіналу, яке має ширше значення, замінюватиметься терміном чи словом мови перекладу, яким притаманне вужче значення. Наприклад: *He plays a defensive role in the team.* – ‘Він грає на позиції *центрального захисника* в команді’. Загальну роль «захисника» уточнено та вказано конкретну позицію.

Модуляція (сміслова диференціація або смисловий розвиток) – це процес, коли слово або словосполучення мови оригіналу замінюється іншою (контекстуально обумовленою) одиницею мови перекладу. Значення одиниці буде впізнаватися не на основі словникових відповідностей, а навпаки – логічно виводитиметься із контексту.

Експлікація або описовий переклад – лексична перекладацька трансформація, під час використання якої слово мови оригіналу буде замінюватися словосполученням, яке надає даному значенню детальне пояснення або визначення. Описовий переклад застосовується переважно для термінів-неологізмів або екзотизмів.

Адаптація – це перекладацька лексична трансформація, в результаті використання якої невідома інформація замінюється відомою. Найчастіше адаптація застосовується у випадках, коли потрібно перекласти сленгізми, ідіоми або усталені фрази, які характерні для культури та суспільних традицій певної країни чи народу і невідомі іншим країнам. Іншими словами, адаптація при перекладі передбачає використання функціональних аналогів (напр.: переклад української реалії *вареник* англійським словом *dumpling*).

Ампліфікація – це перекладацька трансформація, використання якої дає змогу замінити скорочену назву певної організації чи місця мови оригіналу на повну назву мови перекладу.

Антонімічний переклад (термінологічно точніше «формальна негативація / позитивація») – дозволяє замінити стверджувальну форму в оригіналі на заперечну форму в перекладі або навпаки. Важливо зазначити, що така перекладацька трансформація як антонімічний переклад не є обов'язковою і внаслідок цього застосовується порівняно в меншій кількості випадків, ніж інші перекладацькі трансформації.

Значне місце у сучасній термінології посідають терміни неологізми. Важливо зазначити, що в якості поняття «неологізм» науковці та вчені розуміють не лише нові лексичні одиниці, які прийшли в мову, а й слова, які існують у мові вже давно та набувають нових значень [15].

Неологізми охоплюють майже всі сфери нашого життя. Наприклад, лексичний склад англійської мови поповнюється як за рахунок запозичень з інших мов, так і за допомогою внутрішньомовних засобів, які необхідно добре розуміти задля того, аби правильно й адекватно перекласти той чи інший неологізм.

Процес перекладу неологізмів має свої переваги та недоліки. Зокрема, внаслідок активного розвитку інформаційно-комунікаційних систем словник не встигає зафіксувати всі нові терміни, які з'являються в мові. В деяких випадках на допомогу перекладачеві приходять розуміння способів утворення сучасних неологізмів, розуміння контексту та гарні знання складових частин неологізму. Проте в переважній більшості випадків цього все одно недостатньо. І якщо перекладач не має екстралінгвістичних знань, йому буде складно впоратися з перекладом неологізму. Також однією з важливих причин є нерівномірний розвиток суспільств. В такому разі може виникнути ситуація, коли мова, якою здійснюється переклад, ще не має відповідного даному неологізму еквівалента.

До основних засобів передачі англомовних неологізмів українською мовою входять такі загальноприйняті способи перекладу.

1. Транскрибування та транслітерування в чистому вигляді або, частіше за все, транскрибування з елементами транслітерування. В результаті застосування даних способів перекладу форма слова оригіналу буде відтворюватися завдяки використанню літер мови перекладу (МП). Якщо йдеться про транскрибування (транскрипцію), це поняття включає в себе запозичення звукової форми слова, при якому буде зберігатися значення слова з мови оригіналу в мову перекладу. Транслітерування (транслітерація) – це запозичення графічної форми слова, при якому також зберігається значення слова.

Різниця між транслітерацією та транскрипцією полягає в тому, що при використанні транслітерації треба за допомогою українських літер передати літери, з яких складається англійський неологізм. Таким чином, знати вимову слова мови оригіналу зовсім не обов'язково. В даному випадку буде достатньо сприйняти термін лише за допомогою зору. З-поміж цих видів перекладу перевагу у використанні при перекладі з англійської мови українською має транскрибування з елементами транслітерування, яке застосовується до компонентів слова, що є редукованими (позбавленими свої максимальної якості за рахунок слабкої позиції в слові чи особливостей вимови в англійській мові), напр.: *crowdfunding* – ‘краудфандинг’, *hashtag* – ‘хештег’, *Brexit* – ‘Брексит’, *selfie* – ‘селфі’, *blog* – ‘блог’.

2. Калькування – це прийом перекладу термінів (як зазначалося раніше), який передбачає заміну складових частин слова оригіналу або цілої лексичної одиниці їх словниковими відповідниками у МП. Завдяки калькуванню двосторонні міжмовні відповідності можуть існувати між елементарними лексичними одиницями [4]. Під час застосування калькування робиться акцент на семантичному перекладі, однак немає жодної зосередженості на фонетичній подібності. Варто зазначити, що досить часто саме спосіб калькування вирішує

труднощі перекладу неперекладних лексем. Перевага калькування при перекладі термінів-неологізмів полягає в тому, що еквівалент, який отримується в результаті перекладу, є стислим, простим та однозначно співвідноситься з оригінальним словом. Наприклад: *digital crowding* – ‘цифрове скупчення’, *fog computing* – ‘туманні обчислення’, *me time* – ‘час для себе’.

3. Пряме включення – спосіб перекладу, при застосуванні якого слово мови оригіналу використовується у своїй первинній формі, напр.: *iPhone*, *Wi-Fi*. Часто можна зустріти випадки, коли пряме включення застосовується для того, аби перекласти неологізми, які складаються з кількох частин. Наприклад, якщо це неологізм, який складається з двох слів, одна частина може мати такий самий вигляд, як і в мові оригіналу (*web-дизайнер*).

4. Описовий переклад (експлікація) застосовується зазвичай при перекладі термінів-неологізмів, які з'явилися у вихідній мові нещодавно і ще невідомі широкому колу користувачів, і передбачає, що слово чи вираз замінюється іншим словосполученням або словосполучкою з більшою кількістю компонентів. Ці складові частини адекватно передають зміст даного слова, словосполучки або терміна. Наприклад: *diss tweet* – ‘нешаноблива або образлива публікація в Твіттері’, *ghostwriter* – ‘автор, який веде листування в соцмережах від імені іншої людини’, *wail* – ‘автомобіль з високими динамічними якостями’. Під час застосування описового перекладу важливо звертати увагу на те, щоб опис або словосполучення в мові перекладу повно і точно передавали всі ознаки поняття, позначеного словом оригіналу. Також перед застосуванням даного способу перекладу необхідно переконатися в тому, що дійсно існують всі умови та необхідність використання саме описового перекладу, зокрема, в мові перекладу відсутній перекладний відповідник. Можлива ситуація, коли відповідник ще не зафіксовано в словниках, проте його можливо знайти у нещодавно перекладених матеріалах, соціальних мережах. Таким чином вдасться уникнути створення термінологічних дублетів у мові перекладу.

Описовий переклад має наступні вимоги:

- переклад має чітко й точно передавати головний зміст поняття, яке позначає неологізм;
- синтаксична структура словосполучення має бути не занадто комплексною;
- опис повинен бути не закладним.

5. Наближений переклад (адаптація) – це процес, під час якого для слова вихідної мови, еквівалент якого відсутній у мові перекладу, добирається найближчий за значенням відповідник. Часто подібні приблизні еквіваленти отримують назву « (функціональних) аналогів».

Попри те, що функціональні аналоги такого типу передають значення та зміст слів лише приблизно, у зв'язку з відсутністю їх точних еквівалентів у мові перекладу використання таких слів можна вважати виправданим. Дані «аналогії» дають певне уявлення про характер предмета або явища, які позначаються.

Під час використання наближеного перекладу важливо пам'ятати, що «аналогії» інколи не зовсім правильно та відповідно описують характер предмета та явища, які позначають. Враховуючи таку особливість, перекладачі, які мають більше досвіду, надають додаткові пояснення у коментарях до перекладу.

Отже, творення термінів – це складний процес, який включає декілька основних способів, серед яких основними є аббревіація, словоскладання, запозичення, префіксація та суфіксація, вторинна лексична номінація (так звана «семантична деривація»). Під час перекладу термінів зазвичай використовуються або дослівний переклад, який також відомий під назвою «калькування» або перекладацькі трансформації, серед яких базовими є зазвичай граматичні та/або лексичні (перестановка, граматична (морфологічна або синтаксична) заміна, додавання та вилучення) та власне лексичні або лексико-семантичні (генералізація, конкретизація, модуляція

(смісловий розвиток), експлікація (описовий переклад), адаптація (використання функціонального аналогу), ампліфікація (заміна скороченої назви повною при перекладі) та антонімічний переклад (формальна негативація або позитивація поверхневої структури речення). В процесі розвитку науки, техніки, соціальної комунікації та інших сфер людського життя в мові з'являються терміни-неологізми, переклад яких також має свої складнощі й передбачає найчастіше застосування при перекладі таких прийомів, як транскрибування з елементами транслітерування, калькування, пряме включення, описовий (експлікація) та наближений (адаптація) переклад.

1.3. Вмотивованість загальноживаної лексики та термінів

Поняття вмотивованості та невмотивованості загальноживаної лексики та термінів належить до одного з ключових питань, які активно вивчаються й досліджуються сучасними мовознавцями.

Вивчення питання вмотивованості висвітлюється у працях таких мовознавців як Л. Костенко, Т. Кияк, З. Куделько, А. Д'яков та інші.

Практична цінність питання вмотивованості включає в себе визначення переваг та недоліків вмотивованих лексем та термінів відносно рівня розвиненості національних систем, а також щодо особливостей їх перекладу.

Вмотивованістю називають особливу мовну форму терміна. Ця форма надає змогу зрозуміти поняття, яке позначається терміном, без користування тлумачним термінологічним словником [31].

Під час утворення вузькоспеціальної лексики певної галузі важливу роль грають асоціації та аналогії. В результаті цього утворений новий термін, який до того ж є вмотивованим, буде асоціюватися з іншими термінами та простіше запам'ятовуватиметься. Таким чином переклад подібних одиниць відбуватиметься набагато простіше. Наприклад: *fitness* – ‘фітнес’,

‘підготовленість’, ‘здатність до діяльності’. Вмотивованість даного терміна полягає в тому, що він чітко описує процес поліпшення фізичної форми, що є головною метою фітнесу.

Загалом, можна з упевненістю сказати, що асоціативне мислення у мові – це досить популярне явище. Воно сприяє існуванню та постійному використанню полісемії, метонімії, метафори та інших стилістичних засобів. Проте, терміни, які утворюються за допомогою метафоризації, можуть втратити свою образність, адже на них впливатиме нейтральний контекст. Наприклад, *блокування* (у волейболі чи баскетболі), *фінішна пряма*.

Метафора не лише мотивує термін, а й сприяє процесу кращого розуміння терміна нефахівцями різних галузей і у такий спосіб робить процес перекладу набагато легшим.

Варто зазначити, що мотивовані лексеми – це ті лексичні одиниці, які мають внутрішню форму. Саме внутрішня форма є ключовим чинником у визначенні вмотивованості слова і тим засобом, який реалізує дану мотивацію у слові.

Відмінною особливістю внутрішньої форми терміна, як втім і будь-якого іншого простонародного слова, вважається поєднання мотиваційного значення слова та його морфемного складу. Значення, яке передається через морфемний склад слова, називають мотиваційним. Так само як і лексичне значення, мотиваційне значення є індивідуальним, проте воно буде відрізнятися узагальненістю. Мотиваційне значення поділяє безпосередньо лексичне значення на дві частини: видову та родову [27].

Існують такі види термінів залежно від ступеня вмотивованості:

1) вмотивовані терміни – терміни, яким притаманна як лексична, так і структурна мотивованість (наприклад, *мікроскоп*, *аеропорт*, *метеорологія*);

2) напіввмотивовані терміни – це такі терміни, які мають лише структурну або лише лексичну вмотивованість (наприклад, ракетний двигун, електричний струм);

3) невмотивовані терміни – це терміни, у яких складно встановити чіткий зв'язок між їх лексичним значенням та формою (структурою). Такі терміни не мають конкретного лексичного чи структурного значення, тому в подібних випадках дуже часто їх значення потрібно з'ясовувати через контекст або запам'ятовувати (наприклад, *оксид, лазер, сорт, крона*) [27].

На думку українського мовознавця Д'якова А.С., явище мотивації не характерне для непохідних слів. Воно є більш характерним для складних морфемних утворень. Звуконаслідувальні асоціації та семантичний перенос слугують мотивацією для різноманітних морфем та непохідних лексичних одиниць. У складних словах вмотивованість простежується набагато помітніше. Можна з упевненістю зазначити, що вмотивованість на рівні слова – це також і часткова вмотивованість. Вмотивованість на рівні словосполучень можна вважати повною вмотивованістю [18].

Отже, вмотивованість дозволяє зрозуміти поняття терміна без користування словниками. Залежно від ступеня вмотивованості терміни поділяються на вмотивовані, напіввмотивовані та невмотивовані. Явище асоціативності є досить поширеним на рівні мов.

1.4. Термінологічні аспекти перекладу спортивного дискурсу

У сучасному світі спортивна тематика посідає одне з провідних місць у сфері масмедіа. Це стало результатом того, що на сьогоднішній день спортивний напрямок є сферою соціально-культурної діяльності та викликає чималий попит й інтерес з боку суспільства. Питання термінології в галузі спорту почали набирати актуальність з початку незалежності нашої країни.

Значний внесок у розвиток та дослідження української спортивної термінології відбувся завдяки словникам «Словник-довідник труднощів перекладу спортивних термінів» І. Янків (2000), «Визначення основних спортивних термінів фізичної культури і спорту» В. Г. Осінчук, І. К. Попеску (1995), «Короткий спортивний словник-довідник» авторів М. Д. Зубалій та В. В. Сіркізіук, (2003), «Сучасна українська спортивна термінологія» І. В. Пущиної та В. М. Зайцевої (2003), «Короткий тлумачний словник термінів галузі фізичної культури та спорту» авторки О. В. Боровської, «Словник-довідник з теорії та методики фізичного виховання» В. Наумчук (2004), «Словник футбольних термінів» О. А. Свентьєва (2007) та «Гімнастична термінологія» (2008) [41].

Засоби масової інформації забезпечують доступ до найактуальніших спортивних новин для користувачів з усього світу. А англійська мова, в свою чергу, виступає офіційною мовою під час різноманітних міжнародних змагань. Важливо зазначити, що саме англійською мовою утворюються терміни, які пов'язані з новоствореними видами спорту, прийомами та правилами. У кожного виду спорту є власна унікальна термінологія, яка активно поповнюється новими зразками термінів і постійно розвивається. Внаслідок цього процес перекладу текстів, які містять спортивну термінологію, стає досить комплексним.

Існують різноманітні типи дискурсу, проте традиційно виокремлюють два основних його типи з точки зору соціолінгвістики: інституційний та персональний. Їх також можна класифікувати як статусно-орієнтований і особистісно-орієнтований [13].

Спортивний дискурс належить до інституційного типу. Український мовознавець Васильченко О. А. пояснює дане поняття як мовленнєву діяльність в межах спортивної галузі [9].

До головних характеристик спортивного дискурсу відносять:

- 1) ментальну основу. Її складовими є головні концептуальні універсалії, які утворюють систему, а також задають специфіку і семантичну та комунікативно-прагматичну своєрідність текстів цього типу.
Ключовими напрямками є об'єкти спортивної діяльності, дії, правила, символіка, різноманітні спортивні заходи та події;
- 2) пресупозицію – сподівання на те, що отримана клієнтом інформація є добре йому відомою. Це також можуть бути питання загального або особистого характеру, придбані шляхом застосування особливих когнітивних зусиль.
- 3) неізолюваність, яка стає помітною внаслідок взаємодії спортивного дискурсу з іншими напрямками. Наприклад, перетин спортивного та педагогічного дискурсів – навчальні та навчально-методичні тексти для студентів навчальних закладів зі спортивним спрямуванням, спортивних педагогів; з офіційно-діловим та юридичним – включає положення, правила ігор, регламент змагань; з побутовим – завдяки темі спорту можливо підтримати розмову; з театраль-но-сценічним та мас-медійним, коли аудиторія та клієнт спостерігають за заходом, а спортивна подія в свою чергу стає заходом з непередбачуваним фіналом [60].

Серед основних функцій текстів спортивної тематики виділяються:

- інформативна функція – головною метою статей спортивного спрямування є донесення до реципієнта останніх новин зі світу спорту та повідомлення про досягнення видатних спортсменів;
- функція впливу – дана функція є більш характерною для статей, ніж для новин. Адже шляхом наведення аргументів та фактів задля захисту власної точки зору автор статті поступово переконує читача в правоті своєї позиції стосовно актуальних проблем спорту;

- оцінна функція – в спортивному тексті оцінка є суб'єктивною, переважно раціональною, хоча і з наявністю емоційної складової [25].

Отже, доцільно констатувати, що дискурс спортивної сфери є комплексним поняттям і передбачає необхідність досягнення певних функцій, серед яких, зокрема інформативна та оцінна функції, а також функція впливу. З точки зору соціолінгвістики, спортивний дискурс визначається як інституційний та статусно-орієнтований, що, зі свого боку, робить проблематику передачі спортивної термінології при перекладі досить актуальною.

Висновки до розділу 1

В першому розділі роботи наведені основні теоретико-методологічні засади, що стосуються вивчення особливостей функціонування та перекладу англійської термінології у спортивній галузі.

1. Дано визначення таким поняттям, як «термін», «термінологія», «терміносистема», окреслені їхні характерні ознаки та відмінності. Наведено основні види граматичних та лексико-семантичних трансформацій під час перекладу, проаналізовано найбільш розповсюджені перекладацькі перетворення, що застосовуються при перекладі термінів за умови відсутності прямого відповідника в термінології мови-реципієнта.

2. Встановлено, що основними способами утворення термінів є префіксація та суфіксація, словоскладання, аббревіація, запозичення, семантична деривація (вторинна лексична номінація), яка передбачає метафоричні та метонімічні переноси.

3. Слід констатувати, що під час перекладу термінів використовуються з одного боку калькування або дослівний переклад, та, з іншого боку, перекладацькі трансформації, серед яких базовими є зазвичай граматичні та/або

лексичні (перестановка, граматична (морфологічна або синтаксична) заміна, додавання та вилучення) та власне лексичні або лексико-семантичні (генералізація, конкретизація, модуляція (смісловий розвиток), експлікація (описовий переклад), адаптація (використання функціонального аналогу), ампліфікація (заміна скороченої назви повною при перекладі) та антонімічний переклад (формальна негативація/позитивація існуючого значення)).

4. Аналіз наукової літератури щодо особливостей перекладу термінологічних неологізмів продемонстрував, що найтипівішими способами перекладу термінів-неологізмів є транскрибування з елементами транслітерування, калькування, пряме включення, описовий (експлікація) та наближений (адаптація) переклад.

5. Вивчення явища вмотивованості / невмотивованості термінологічних лексем дозволяє зробити висновок про те, що знання основ морфологічної системи іноземної мови, а також знання семантики словотвірних формантів (суфіксів та префіксів), особливо тих, що мають інтернаціональну природу, надає можливість зрозуміти значення терміна без користування словниками, що, зі свого боку, може прискорити процес перекладу. Під час утворення вузькоспеціальної лексики важливу роль грають асоціації та аналогії. В результаті цього утворений новий термін, який до того ж є вмотивованим, буде асоціюватися з іншими термінами та простіше запам'ятовуватиметься.

6. Визначено, що спортивний дискурс має статус інституційного та статусно-орієнтованого, що, в свою чергу, робить проблематику передачі спортивної термінології при перекладі досить актуальною.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Цей розділ кваліфікаційної роботи є практично орієнтованим. В ньому представлені класифікації англомовних термінологічних одиниць у галузі спорту за різними критеріями.

Задля того, аби полегшити роботу перекладача і навчитися якомога чітко розуміти різницю між граматичною будовою та лексичним складом англійської й української мов, в даному дослідженні детально розглядаються основні підходи до систематизації термінології, а також надаються узагальнені класифікації термінів з урахуванням їхніх структурних характеристик та семантичних ознак.

В сучасному мовознавстві існує декілька основних підходів до класифікації термінологічних одиниць. Терміни класифікують за наступними критеріями: значення, форма та структура, історичні особливості, особливості вживання, а також відповідно до їхнього походження та функцій, які вони виконують в певному галузевому дискурсі.

В цьому дослідженні застосовано класифікацію термінів спортивної сфери з точки зору структури, семантики та способів перекладу.

2.1. Структурна класифікація спортивних термінів

Перший підхід до класифікації спортивної термінології – відповідно до структурної спеціалізації.

Добре відомим фактом є те, що на структурному рівні як всі терміносистеми загалом, так і спортивна зокрема складаються з двох основних

типів лексичних одиниць: однокомпонентних та багатоконпонентних (комплексних).

Відповідно до частиномовної приналежності однокомпонентні спортивні терміни поділяються на:

- прості слова, напр.:

arena ‘арена’ – ‘a large, flat area surrounded by seats used for sports or entertainment’, пор.: *sports arena* ‘спортивна арена’ або *Olympic arena* ‘олімпійська арена’ [64];

award ‘нагорода’ – ‘a prize or an amount of money that is given to someone following an official decision’ [65]. Пор.: *He has got an award for the most goals scored.* – ‘Він отримав нагороду за найбільшу кількість забитих голів’ [65];

medal ‘медаль’ – ‘a small metal disc, with words or a picture on it, given as a reward for a brave action, for winning a competition, or to remember a special event’ [66]. Пор.: *She dreams to win Olympic gold medal* – ‘Вона мріє виграти золото Олімпійських ігор’ [66];

- похідні терміни, напр.:

championship ‘чемпіонат’ – ‘a high-level competition to decide who is the best, especially in a sport’ [67]. Пор.: *The world championship will be held in Sweden next year* – ‘Наступного року у Швеції відбудеться чемпіонат світу’ [67];

spectator ‘глядач’ – ‘a person who watches an activity, especially a sports event, without taking part’ [68]. Пор.: *The spectators decided to gather around the racecourse to watch the final lap* – ‘Глядачі вирішили зібратися навколо іподрому, щоб подивитися заключне коло’ [68];

performance ‘гра, турнір’ – an instance of competing in a sports event in public [73]. Пор.: *Amanda was satisfied with the team`s performance in the tournament* – ‘Аманда була задоволена виступом команди на цьому турнірі’ [73].

В даному дослідженні під поняттям «похідний» мається на увазі термін, який окрім кореня складається і з словотвірних елементів, таких як суфікси та/або префікси.

Похідні спортивні терміни утворюються за типовими для англійської мови способами словотвору:

- суфіксація (напр.: *clicking* – ‘in biathlon adjusting a small metal knob on the rifle sights (one «click» at a time) for wind conditions just before shooting [76]; *zeroing* – ‘in biathlon time period before a competition when athletes adjust their rifle sights to confirm their shots are hitting the center of a paper target under current conditions, the coach shows the athlete where the shots hit on a magnetic board’ [76]; *standing* – ‘the shooting position where are biathlon athletes stand without any support’ [63];
- префіксація (напр.: *semifinal* – ‘one of the two games that are played to decide who will take part in the final game of a competition’ [69]; *rebound* – ‘in basketball, an occasion when a player successfully gets the ball after a shot (or attempt to score) has been missed’ [70];
- префіксально-суфіксальний спосіб (напр.: *substitution* – ‘the act of changing the one player to another during the game’ [71]; *disqualification* – ‘a situation when someone stops taking part in a competition or activity, usually because a rule has been broken, or the state of having this happen to people’ [72]).

2.1.1. Структурна класифікація спортивних термінів, проаналізованих в цьому дослідженні, передбачає їх розподіл, в першу чергу, на *терміни-слова* (172 одиниці), які, зі свого боку, поділяються на:

- 1) *прості кореневі* – такі, що складаються лише з кореня (85 одиниць),
напр.:
arena – ‘арена’,
award – ‘нагорода’,

medal – ‘медаль’,
athlete – ‘спортсмен’, ‘атлет’,
captain – ‘капітан’,
guard – ‘захисник’,
shot – ‘удар’,
pass – ‘пас’,
serve – ‘подача’,
attack – ‘атака’,
strategy – ‘стратегія’,
defense – ‘захист’,
basket – ‘баскетбольне кільце’,
dunk – ‘данк’,
assist – ‘асист’, ‘гольова передача’;

2) *прості похідні*, які утворюються шляхом додавання до кореня суфікса або префікса, або суфікса та префікса одночасно (51 одиниця), напр.:

spectator ‘глядач’ – складається з кореня *spectate* ‘дивитися’, ‘переглядати’ та агентивного суфікса *-er* (той, хто виконує дію);

player ‘гравець’ – складається з кореня *play* ‘грати’ та агентивного суфікса *-er*;

reaction ‘реакція’ – складається з кореня *react* ‘реагувати’ та суфікса *-ion* (-ція), що вказує на абстрактне поняття;

gunner ‘бомбардир’ – містить корінь *gun* ‘удар’ та агентивний суфікс *-er*;

semifinal ‘півфінал’ – складається з префікса *semi-* (пів-) та кореня *final* ‘фінал’;

rebound ‘рикошет’, ‘відскок’ – містить префікс *re-* (від-), що позначає повторення дії, та корінь *bound* ‘стрибати’;

training ‘тренування’ – складається з кореня *train* ‘тренуватися’ та суфікса *-ing* (- (н)ня), який зазвичай використовується на позначення певної активності або діяльності;

blocking ‘блокування’ – містить з корінь *block* ‘блокувати’ та суфікс *-ing* (- (н)ня);

defender ‘захисник’ – складається з кореня *defend* ‘захищати’ та агентивного суфікса *-er*;

charging ‘зіткнення’, ‘напад’ – складається з кореня *charge* ‘атакувати’ та суфікса *-ing* (- (н)ня);

3) *складні* – це терміни, до складу яких входить декілька кореневих морфем (36 одиниць), напр.:

goalposts – ‘ворота’,

scoreboard – ‘табло’,

half-time – ‘перерва’,

full-time – ‘повний матч/гра’,

matchday – ‘день гри’,

touchline – ‘бокова лінія’,

photo-finish – ‘фотофініш’,

teammate – ‘напарник’.

2.1.2. До другого типу термінів спортивної галузі за їхньою структурою відносяться складені терміни або *терміни-словосполучення* (128 одиниць), що включають в себе поєднання двох або більше самостійних слів з власним самостійним значенням. Ці терміни не є однорідними за своїм складом та поділяються на:

1) *двокомпонентні* терміни-словосполучення (118 одиниць), напр.:

assistant referee ‘асистент арбітра’ – поєднання *assistant* ‘асистент’ та *referee* ‘арбітр’;

- chase group* ‘група переслідувачів’ – з’єднання *chase* ‘переслідувати’ і *group* ‘група’;
- firing lane* ‘лінія для стрільби’, ‘стрільбище’ – поєднання *firing* ‘стрільба’ та *lane* ‘смуга, доріжка’;
- shoot clean* ‘чиста стрільба’ – сполучення *shoot* ‘стріляти’ та *clean* ‘чистий’;
- shooting mat* ‘килимок для стрільби’ – з’єднання *shooting* ‘стрільба’ та *mat* ‘килимок’;
- skating technique* ‘техніка катання на ковзанах’ – поєднання *skating* ‘катання на ковзанах’ та *technique* ‘техніка’;
- biathlon rifle* ‘гвинтівка для біатлону’ – з’єднання *biathlon* ‘біатлон’ та *rifle* ‘гвинтівка’;
- spare rounds* ‘запасні патрони’ – поєднання *spare* ‘запасний’ і *rounds* ‘патрони’;
- ski testing* ‘тестування лиж’ – сполучення *ski* ‘лижі’ та *testing* ‘тестування’;
- prone shooting* ‘стрільба лежачи’ – з’єднання *prone* ‘лежачий’ та *shooting* ‘стрільба’;
- standing shooting* ‘стрільба стоячи’ – поєднання *standing* ‘стоячий’ і *shooting* ‘стрільба’;
- penalty loop* ‘штрафне коло’ – з’єднання *penalty* ‘штраф’ та *loop* ‘коло’;
- wind flags* ‘прапорці вітру’ – сполучення *wind* ‘вітер’ та *flags* ‘прапорці’;
- Crystal Globe* ‘кришталевий глобус’ – поєднання *Crystal* ‘кришталевий’ і *Globe* ‘глобус’;
- high line* ‘висока траєкторія’ – з’єднання *high* ‘високий’ та *line* ‘траєкторія’;
- omega curve* ‘омега-поворот’, ‘поворот у формі грец. літери омега’ – поєднання *omega* ‘омега’ і *curve* ‘поворот’;
- chest pass* ‘пас від грудей’ – сполучення *chest* ‘грудна клітка’ та *pass* ‘пас’;

combo forward ‘комбофорвард’ – поєднання *combo* ‘комбо’ та *forward* ‘форвард’;

small forward ‘легкий форвард’ – поєднання *small* ‘легкий’ і *forward* ‘форвард’;

power forward ‘важкий форвард’ – з’єднання *power* ‘важкий’ і *forward* ‘форвард’;

relay start ‘старт естафети’ – з’єднання *relay* ‘естафета’ і *start* ‘старт’;

yellow card ‘жовта картка’ – з’єднання *yellow* ‘жовтий’ та *card* ‘картка’;

red card ‘червона картка’ – сполучення *red* ‘червоний’ та *card* ‘картка’;

own goal ‘автогол’ – сполучення *own* ‘власний’ і *goal* ‘гол’;

clean sheet ‘чисті ворота’, ‘без пропущених м’ячів’ – сполучення *clean* ‘чистий’ та *sheet* ‘лист’;

rifle stock ‘приклад гвинтівки’ – поєднання *rifle* ‘гвинтівка’ та *stock* ‘приклад’;

free throw ‘штрафний кидок’ – сполучення *free* ‘штрафний’ і *throw* ‘кидок’;

personal foul ‘персональний фол’ – поєднання *personal* ‘персональний’ та *foul* ‘фол’;

restricted area ‘обмежена зона’ – з’єднання *restricted* ‘обмежений’ та *area* ‘зона’;

penalty area ‘штрафний майданчик’ – з’єднання *penalty* ‘штраф’ та *area* ‘майданчик’;

2) *трикомпонентні* терміни-словосполучення (10 одиниць), напр.:

transition to attack ‘перехід в атаку’ – поєднання *transition* ‘перехід’, *attack* ‘атака’ та прийменника *to*, що позначає напрямок дії;

shot on goal ‘удар по воротах’ – з’єднання *shot* ‘удар’, *goal* ‘ворота’ та прийменника *on* ‘на, по’.

Наведена нижче таблиця у найбільш узагальненому вигляді відображає основні характеристики описаних вище структурних типів термінів спортивної галузі.

Табл. 2.1

Структурні типи термінів спортивної сфери

№ з/п	Структурний тип	Приклад	Кількість
1.	Терміни-слова	<i>serve</i> ‘подача’, <i>gunner</i> ‘бомбардир’, <i>scoreboard</i> ‘табло’	172 (57%)
1.1.	Прості кореневі	<i>award</i> ‘нагорода’, <i>basket</i> ‘баскетбольне кільце’	85 (28%)
1.2.	Прості похідні	<i>defender</i> ‘захисник’, <i>rebound</i> ‘рикошет’, ‘відскок’	51 (17%)
1.3.	Складні	<i>touchline</i> ‘бокова лінія’, <i>teammate</i> ‘напарник’	36 (12%)
2.	Терміни-словосполучення	<i>firing lane</i> ‘лінія для стрільби’, ‘стрільбище’, <i>transition to attack</i> ‘перехід в атаку’	128 (43%)
2.1.	Двокомпонентні	<i>assistant referee</i> ‘асистент арбітра’, <i>chest pass</i> ‘пас від грудей’	110 (37%)
2.2.	Трикомпонентні	<i>shot on goal</i> ‘удар по воротах’	18 (6%)
Загальна кількість			300 (100%)

2.1.3. В результаті аналізу структурних ознак термінології спортивної сфери можна зробити висновок, що у досліджуваній терміносистемі переважне місце посідають терміни-словосполучення, з яких нараховується найбільша кількість двокомпонентних термінів. У переважній більшості дані термінологічні одиниці утворюються шляхом додавання до іменника інших частин мови в препозиції або постпозиції. Тому, говорячи про частиномовну

приналежність розглянутих термінів-словосполучень в цілому, можна констатувати, що вони є *субстантивними словосполученнями*, в яких головним словом виступає іменник.

Серед структурних моделей, які передбачають врахування частиномовної природи лексем, що входять до складу двокомпонентних термінів-словосполучень, в даному емпіричному матеріалі можна виділити наступні:

1) “іменник + іменник”, напр.:

fool fault – ‘порушення лінії’,
power play – ‘чисельна перевага’,
combination play – ‘комбінаційна гра’,
zone defense – ‘зональна оборона’,
game system – ‘система гри’,
game plan – ‘план гри’,
corner kick – ‘кутовий удар’,
qualification match – ‘відбірковий матч’,
group stage – ‘груповий етап’;

2) “прикметник + іменник”, напр.:

illegal punch – ‘незаконний удар’,
technical foul – ‘технічний фол’,
defensive block – ‘захисний блок’,
physical training – ‘фізична підготовка’,
tactical training – ‘тактична підготовка’,
technical training – ‘технічна підготовка’,
zonal marking – ‘маркування зони’,
prone shooting – ‘стрільба лежачи’,
spare rounds – ‘запасні патрони’,
own goal – ‘автогол’;

3) “дієприкметник + іменник”, напр.:

playing time – ‘ігровий час’;

training equipment – ‘тренувальне обладнання’;

standing shooting – ‘стрільба стоячи’;

4) “прийменник + іменник”, напр.:

through ball – ‘пас врозріз’.

2.2. Семантична класифікація термінології спортивної сфери

В результаті дослідження семантики спортивних термінів було сформовано класифікацію, яка передбачає функціонування зазначених термінологічних одиниць в рамках певних лексико-семантичних груп (ЛСГ).

2.2.1. Першу за продуктивністю лексико-семантичну групу термінологічних лексем сфери спорту (76 одиниць) утворюють лексичні одиниці, що описують технічні аспекти гри, рухи, фігури у спорті (ЛСГ 1 «Технічні аспекти гри, рухи, фігури у спорті»), напр.:

- *technique* ‘техніка’,

- *serve* ‘подача’,

- *shot* ‘удар’,

- *pass* ‘пас’,

- *technical foul* ‘технічний фол’,

- *goal kick* ‘воротарський удар’,

- *shot on goal* ‘удар по воротах’,

- *corner kick* ‘кутовий удар’,

- *dribbling* ‘дриблінг’ або ‘маневр з м'ячем гравця під час руху в заданому напрямі з метою уникати захисників у спробі перехопити м'яч’,

- *power play* ‘гра в більшості’,

- *somersault* ‘сальто’,
- *slide tackle* ‘ковзання’.

2.2.2. До складу другої семантичної групи (59 одиниць) входять термінологічні одиниці, які характеризують елементи спортивної інфраструктури (ЛСГ 2 «Елементи спортивної інфраструктури»), напр.:

- *field* ‘поле’,
- *goalposts* ‘ворота’,
- *training equipment* ‘обладнання для тренувань’,
- *scoreboard* ‘табло’,
- *referee`s microphone* ‘суддівський мікрофон’.

2.2.3. Третю ЛСГ формують терміни (38 одиниць), які позначають стратегічні дії й тактичні елементи спорту або гри (ЛСГ 3 «Стратегічні дії і тактичні елементи спорту або гри»), напр.:

- *strategy* ‘стратегія’,
- *game system* ‘система гри’,
- *game plan* ‘план гри’,
- *positional play* ‘позиційна гра’,
- *defensive line* ‘лінія оборони’,
- *tactics* ‘тактика’,
- *combination play* ‘комбінація’,
- *formation* ‘формація’,
- *defense* ‘захист’,
- *defensive block* ‘захисний блок’,
- *attack* ‘атака’,
- *counter-attack* ‘контратака’,
- *transition to attack* ‘перехід у атаку’.

2.2.4. В рамках четвертої лексико-семантичної групи (37 одиниць) було систематизовано терміни які позначають людей в залежності від роду їхньої

зайнятості у сфері спорту, посади та спортсменів відносно виду спорту (скор. ЛСГ 4 «Найменування спортсменів, гравців»), наприклад:

- *athlete* ‘спортсмен’,
- *boxer* ‘боксер’,
- *biathlete* ‘біатлоніст’,
- *jumper* ‘стрибун’,
- *skier* ‘лижник’,
- *player* ‘гравець’,
- *footballer* ‘футболіст’,
- *guard* ‘захисник’ – один з двох гравців баскетбольної команди, які контролюють переміщення м’яча з метою допомогти своїй команді здобути очки,
- *goalkeeper* ‘воротар’,
- *forward* ‘нападник’,
- *scorer* ‘бомбардир’ – гравець, який встановлює певний рекорд за кількістю забитих м’ячів (рекорд національної збірної, клубу, сезону тощо),
- *captain* ‘капітан (команди)’,
- *referee* ‘рефері’, ‘суддя’ – особа, яка стежить за дотриманням правил у таких видах спорту, як футбол, баскетбол або бокс.

2.2.5. У складі п’ятої ЛСГ виділяються терміни (30 одиниць), що описують правила та порушення у грі або спорті (ЛСГ 5 «Правила та порушення правил (у грі або спорті)»), напр.:

- *disqualification* ‘дискваліфікація’,
- *fool fault* ‘порушення лінії’,
- *interception* ‘перехоплення’,
- *blocking* ‘блокування’,
- *illegal punch* ‘незаконний удар’,
- *false start* ‘завчасний старт’,

- *stroke violation* ‘порушення стилю’ – порушення правил виконання певного стилю плавання, наприклад, брасом.

Як можна побачити з наведених вище прикладів, в цій ЛСГ в основному представлені лексеми, що позначають порушення певних правил гри або спорту.

2.2.6. В рамках наступної групи виокремлюються терміни (15 одиниць), що позначають різні результати та прояви спортивної гри (ЛСГ 6 «Результати спортивної гри»), напр.:

- *draw* ‘нічия’,
- *victory* ‘перемога’,
- *defeat* ‘поразка’,
- *trophy* ‘трофей’,
- *goal* ‘гол’.

2.2.7. Наступну, однакову за чисельністю з попередньою ЛСГ, утворюють терміни (15 одиниць), які використовуються на позначення різних типів спортивних змагань (ЛСГ 7 «Найменування спортивних змагань»), напр.:

- *cup* ‘кубок’,
- *supercup* ‘суперкубок’,
- *championship* ‘чемпіонат’,
- *qualification match* ‘матч-кваліфікація’, ‘матч-відбір’,
- *quarterfinal* ‘чвертьфінал’
- *away match* ‘матч на виїзді’.

2.2.8. Терміни, пов’язані з різними етапами тренувального процесу (11 одиниць), функціонують у складі восьмої групи термінологічних одиниць, що розглядаються (ЛСГ 8 «Етапи тренувального процесу»), напр.:

- *training* ‘тренування’,
- *physical training* ‘фізична підготовка’,
- *tactical training* ‘тактична підготовка’,

- *technical training* ‘технічне навчання’,
- *recovery* ‘процес відновлення’.

2.2.9. Термінологічні лексеми, чисельність яких є аналогічною (11 одиниць) з попередньою групою, утворюють дев’яту лексико-семантичну групу на позначення тривалості гри та різних ігрових моментів (ЛСГ 10 «Тривалість та етапи гри»), напр.:

- *interval* ‘інтервал’,
- *time-out* ‘тайм-аут’ – перерва; технічна пауза; хвилинна перерва,
- *playing time* ‘ігровий час’,
- *match* ‘матч’,
- *half-time* ‘тайм’,
- *break* ‘перерва’.

2.2.10. Десяту, найменш продуктивну в кількісному відношенні ЛСГ (8 одиниць), утворюють терміни, що відображають різні фізичні аспекти гри (ЛСГ 10 «Фізичні аспекти гри або спорту»), напр.:

- *reaction* ‘реакція’,
- *speed* ‘швидкість’,
- *strength* ‘сила’,
- *endurance* ‘витривалість’,
- *flexibility* ‘гнучкість’,
- *mobility* ‘мобільність’.

Таким чином, можна констатувати, що найпродуктивнішими в досліджуваному матеріалі стали терміни, які описують технічні аспекти гри, рухи і фігури в спорті (76 одиниць). Наступними за продуктивністю стали терміни, пов’язані зі спортивною інфраструктурою (59 одиниць), терміни, які позначають стратегічні дії та тактичні елементи спорту або гри (38 одиниць) та терміни, які позначають людей залежно від роду їхньої зайнятості, посади та спортсменів відносно видів спорту (37 одиниць). Менш продуктивними

виявилися терміни, що описують правила та порушення правил (30 одиниць). Однаково продуктивними стали терміни, що позначають результат гри (15 одиниць) та такі, що включають в себе типи спортивних змагань (15 одиниць). Трохи меншу кількість склали терміни, пов'язані з тренувальним процесом (11 одиниць), а також терміни, які описують тривалість гри й різні ігрові моменти (11 одиниць). Найменш продуктивними виявилися терміни, що відображають фізичні аспекти гри або спорту (8 одиниць).

Лексико-семантичні групи (ЛСГ) термінів спортивної сфери

№ з/п	Назва ЛСГ	Приклад	Кількість
1.	Технічні аспекти гри, рухи, фігури у спорті	<i>dribbling</i> ‘дриблінг’, <i>power play</i> ‘гра в більшості’	76 (25%)
2.	Елементи спортивної інфраструктури	<i>goalposts</i> ‘ворота’, <i>scoreboard</i> ‘табло’	59 (19%)
3.	Стратегічні дії і тактичні елементи спорту або гри	<i>positional play</i> ‘позиційна гра’, <i>counter-attack</i> ‘контратака’	38 (13%)
4.	Найменування спортсменів, гравців	<i>athlete</i> ‘спортсмен’, <i>goalkeeper</i> ‘воротар’, <i>referee</i> ‘рефері’, ‘суддя’	37 (12%)
5.	Правила та порушення правил (у грі або спорті)	<i>false start</i> ‘завчасний старт’, <i>illegal punch</i> ‘незаконний удар’	30 (10%)
6.	Результати спортивної гри	<i>draw</i> ‘нічия’, <i>victory</i> ‘перемога’	15 (5%)
7.	Найменування спортивних змагань	<i>away match</i> ‘матч на виїзді’, <i>quarterfinal</i> ‘чвертьфінал’	15 (5%)
8.	Етапи тренувального процесу	<i>tactical training</i> ‘тактична підготовка’, <i>recovery</i> ‘процес відновлення’	11 (4%)
9.	Тривалість та етапи гри	<i>match</i> ‘матч’, <i>half-time</i> ‘тайм’	11 (4%)
10.	Фізичні аспекти гри або спорту	<i>strength</i> ‘сила’, <i>endurance</i> ‘витривалість’	8 (3%)
Загальна кількість			300 (100%)

2.3. Особливості перекладу спортивної термінології

Даний підрозділ практичної частини кваліфікаційної роботи присвячено аналізу способів перекладу загальноживаної термінології галузі спорту, а також висвітленню деяких аспектів перекладу термінів-неологізмів та реалій спортивної сфери.

2.3.1. Способи перекладу загальноживаної спортивної термінології

Посилаючись на те, що найпродуктивнішими з точки зору структурної класифікації виявилися двокомпонентні терміни, постає питання правильного перекладу даних термінологічних одиниць.

1. Першим і найпродуктивнішим способом перекладу спортивних термінів став метод калькування. Із застосуванням даного терміну було перекладено 125 термінів (42%). Нижче наведено приклади термінів, які в даному дослідженні було перекладено шляхом застосування калькування:

combination play – ‘комбінаційна гра’;

positional play – ‘позиційна гра’;

corner kick – ‘кутовий удар’;

yellow card – ‘жовта картка’;

red card – ‘червона картка’;

Crystal Globe – ‘кришталевий глобус’;

teamwork – ‘командна робота’;

fast break – ‘швидкий прорив’, ‘швидка атака’;

intentional foul – ‘навмисний фол’;

restricted area – ‘обмежена зона’.

Зустрічалися декілька випадків, коли метод калькування доповнювався описовим методом, поданим в дужках:

field goal – ‘польовий гол (кидок, здійснений з будь-якої точки майданчика)’;

drop step – ‘крок назад (ситуація, коли гравець відбирає м’яч і одночасно відступає назад однією ногою, а потім обертається у бік кошика, використовуючи цю ногу для того, аби створити дистанцію між собою та захисником)’.

2. Наступним за продуктивністю є транскодування, яке передбачає використання чистого транскрибування чи чистого транслітерування, проте найбільш продуктивним все ж таки є поєднання транскрибування, яке є базовим, з елементами транслітерування, що застосовується до редукованих компонентів слова. За допомогою цього методу було перекладено 58 термінів (19%). Транскодування може бути адаптивним, тобто пристосованим фонетично або граматично до мови перекладу, пор.:

arena – ‘арена’;

medal – ‘медаль’;

goalkeeper – ‘голкипер’;

forward – ‘форвард’;

reaction – ‘реакція’;

tactics – ‘тактика’;

time-out – ‘тайм-аут’;

goal – ‘гол’;

final – ‘фінал’.

Можуть траплятися випадки, коли транскодування буде супроводжуватися описовим перекладом, поданим в дужках: *dime* – ‘дайм (сленг для асисту чи передачі)’, *donut* – ‘донат (нульова результативність гравця на майданчику)’; *fadeaway* – ‘фейдевей (кидок в стрибку)’.

3. Менш продуктивним виявився описовий спосіб (або експлікація) в чистому вигляді з використанням якого було перекладено 37 термінів (12%):

motion offense – ‘атакувальна тактика, яка створюється внаслідок серії рухів та блокувань з метою забезпечення найкращої можливості для кидка’;

granny shot – ‘кидок знизу, який може виконуватися однією рукою (зазвичай раніше таким способом виконували кидки жінки старшого віку) або обома руками’;

turnover – ‘втрата м’яча під час гри або внаслідок штрафу’.

4. Наступним за продуктивністю став метод перестановки, який було застосовано до англомовних двокомпонентних термінів-словосполучень, так званих атрибутивних груп, в яких іменник виступає означенням до іншого іменника в препозиції до нього. Така граматична сполучуваність є зовсім нетиповою для українських іменників і тому обумовлює обов’язкове застосування трансформації перестановки, яка, зі свого боку, передбачає використання означувального іменника (який стоїть в препозиції до означуваного в англійському варіанті) у родовому відмінку в постпозиції до головного (означуваного) слова, яке в англійському словосполученні займає другу позицію. В кількісному відношенні цей спосіб становить 30 термінів (10%):

fool fault – ‘порушення лінії’;

service line – ‘лінія подачі’;

game system – ‘система гри’;

game plan – ‘план гри’;

training intensivity – ‘інтенсивність тренування’.

5. Трохи меншу кількість склали терміни, перекладені шляхом застосування контекстуальної заміни – 28 одиниць (9%). Поняття «контекстуальна заміна» включає в себе такі перекладацькі трансформації як генералізація, конкретизація, модуляція (сміслова диференціація або смисловий

розвиток), формальна негативація / позитивація, адаптація (наближений переклад), компресія та компенсація. Нижче наведено приклади термінів, переданих українською мовою шляхом застосування вищезгаданих лексичних та лексико-граматичних трансформацій:

scorer – ‘бомбардир’;

penalty kick – ‘пенальті’;

declared rounds – ‘додаткові патрони’;

heat – ‘заїзд’;

line – ‘траєкторія’;

high line – ‘висока траєкторія’;

low line – ‘низька траєкторія’;

slider – ‘скелетоніст’;

toboggan – ‘сани’;

air ball – ‘промах’.

6. Найменшу за продуктивністю групу складають терміни, що передаються українською мовою із застосуванням додавання слів (з додатковою перестановкою), а саме прийменників, зазвичай перетворюючи двокомпонентні чисто іменникові (утворені за моделлю «іменник + іменник») або прийменниково-іменникові («прийменник» + «іменник») сполучення англійської мови на трикомпонентні («іменник» + «прийменник» + «іменник») термінологічні одиниці в українській мові. Це обумовлено різницею в сполучуваності англійських та українських терміносполучень. Кількісно цей спосіб в даному емпіричному матеріалі складає 22 одиниці (7%), пор.:

track start – ‘старт з доріжки’;

goal kick – ‘удар від воріт’;

away match – ‘матч на виїзді’;

off the ball – ‘гра без м’яча’;

biathlon rifle – ‘гвинтівка для біатлону’.

Табл. 2.3

Способи перекладу спортивної термінології

№ з/п	Спосіб перекладу	Приклад	Кількість
1.	Калькування	<i>corner kick</i> ‘кутовий удар’, <i>yellow card</i> ‘жовта картка’	125 (42%)
2.	Транскодування	<i>time-out</i> ‘тайм-аут’, <i>arena</i> ‘арена’, <i>goalkeeper</i> ‘голкипер’, <i>reaction</i> ‘реакція’, <i>tactics</i> ‘тактика’	58 (19%)
3.	Експлікація (описовий переклад)	<i>turnover</i> ‘втрата м’яча під час гри або внаслідок штрафу’, <i>granny shot</i> ‘кидок знизу, який може виконуватися однією рукою (зазвичай раніше таким способом виконували кидки жінки старшого віку) або обома руками’	37 (13%)
4.	Перестановка	<i>service line</i> ‘лінія подачі’, <i>game system</i> ‘система гри’, <i>training intensity</i> ‘інтенсивність тренування’	30 (10%)
5.	Контекстуальна заміна	<i>scorer</i> ‘бомбардир’, <i>declared rounds</i> ‘додаткові патрони’, <i>heat</i> ‘заїзд’	28 (9%)
6.	Додавання (+перестановка)	<i>off the ball</i> ‘гра без м’яча’, <i>biathlon rifle</i> ‘гвинтівка для біатлону’	22 (7%)
Загальна кількість			300 (100%)

2.3.2. Особливості перекладу термінів-реалій та неологізмів спортивної галузі

У зв'язку з активним розвитком спортивної сфери у мові постійно з'являються нові, раніше невідомі терміни, які використовуються на позначення цих нових понять.

Відома іспанська філологиня та науковиця Сусана Герреро виділяє кілька основних причин утворення нової термінології у сфері спорту: перша причина полягає у потребі означення нових реалій; друга причина – це своєрідне прагнення до стилю, що породжує тимчасову неологію та пояснюється позамовною і прагматичною мотивацією [52].

Запозичення з інших мов та їх адекватний переклад вважаються головними способами утворення сучасних неологізмів. Основна частина спортивної термінології належить до інтернаціональної лексики. Такі слова при перекладі зазвичай транскрибуються повністю або частково (наприклад, *freestyle* – фрістайл, *football* – футбол, *snowboarding* – сноубординг, *longboard* – лонгборд, *rugby* – рагбі – зразки застосування транскрибування з елементами транслітерування).

Проаналізуємо способи перекладу деяких футбольних та баскетбольних термінів-реалій та неологізмів, попередньо ознайомившись з їхніми значеннями та історією виникнення. Слід зазначити, що більшість лексем, які будуть розглянуті нижче, необхідно визначити як неологізми 2000-х років, а більшість термінів-реалій вже отримала статус термінів-інтернаціоналізмів.

Першим таким неологізмом є *tiki-taka* – назва одного зі стилів гри в футбол, що ґрунтується на володінні ініціативою та м'ячем упродовж тривалого проміжку часу. Даний термін набрав популярності в середині 2000-х років. Під керівництвом тренера Хосепа Гвардіоли відома футбольна команда «Барселона» почала використовувати особливий стиль гри, який зосереджувався на коротких

передачах та володінні м'ячем. Цей термін був поширений іспанськими та каталонськими ЗМІ після успішного використання прийому гри на національному та міжнародному рівнях. В даному випадку було використано описовий метод перекладу, проте попередньо його можна було б і транслітерувати в 'тікі-така'.

VAR (скор. від англ. словосполучення *video assistant referee*) – *ВАР* (способом перекладу в цьому випадку є транслітерація англійської аббревіатури) або система відеоасистента арбітра (спосіб перекладу: калькуванням з додаванням узагальнюючої лексеми 'система'), яка допомагає перевірити спірні моменти, такі як пенальті, помилки при забитих голах або пред'явлення червоної картки. Попри те, що ідея використовувати відео задля того, аби допомогти арбітрам якісно виконувати свою роботу, з'явилася ще у 20 ст., саму систему почали активно використовувати лише у 2016 році під час клубних турнірів. А у 2018 році *VAR* почав використовуватись на рівні Чемпіонату світу з футболу. Слід зазначити, що англomовні терміни-аббревіатури у вузьких професійних колах досить часто можуть підлягати транскодуванню (власне транслітеруванню / власне транскрибуванню або транскрибуванню з елементами транслітерування) – в даному випадку – «чистому» транслітеруванню (пор.: *VAR* та *ВАР*) або навіть прямому включенню, тобто використанню іншомовного слова в тексті перекладу в його оригінальній формі.

Top bin – один з верхніх кутів воріт; або гол, забитий ударом м'яча в один з верхніх кутів. Термін почав використовуватися в англійському футболі з початку 2000-х років. При його передачі українською мовою застосовано описовий переклад.

To park the bus – дієслівна ідіома, яка має значення 'грати в захисній манері, як правило, розташовуючи більшість гравців близько до власних воріт і демонструючи низьку ймовірність атаки'. Дана стратегія використовується з метою запобігання атакам суперника, а також під час гри проти сильних

команд. В даному випадку під час перекладу доцільно використовувати необразний описовий узагальнений варіант перекладу цього метафоричного терміна-словосполучення, як ‘грати в захисній манері’.

Nutmeg – висококласний трюковий прийом, який полягає в тому, щоб прокотити м’яч між ногами суперника, обійшовши його таким чином. Перше використання цього терміну зустрічається в романі Брайана Гленвілла «Поганий жереб» (1977), а у книзі Алекса Лейта «Над Місяцем, Брайан – мова футболу», «горіхи» – це метафоричне позначення полових органів гравця, через ноги якого пройшов м’яч, а мускатний горіх (*nutmeg*), відповідно – це похідне від *nut* ‘горіх’. Використання другого компонента складного слова *nutmeg* ‘мускатний горіх’ *meg* у значенні слова *leg* ‘нога’ може також походити від римованого сленгу кокні. При перекладі цього терміна-реалії найчастіше застосовується або описовий переклад ‘гол «між ногами»’, або аналоговий переклад ‘гол «п’ятдесят копійок»’.

Man-marking – стратегія захисту, коли кожен захисник отримує завдання слідкувати за конкретним нападником суперника на полі. Дана стратегія існувала ще в 1950–1960-х роках. Ранні тактики мали на меті оборону певної зони, а «man-marking», який включає в себе саме індивідуальний підхід до системи захисту, набув широкої популярності в 1970–1980 роках. Термін зазвичай передається українською мовою як ‘маркування’ у такий спосіб перекладу, який відомий як адаптивне транскодування.

False nine – тактика у футболі, під час використання якої центральний нападник грає не по класичній схемі, а переважно в позиції атакуючого півзахисника. Дана концепція популяризувалася у 2000-х роках, а найбільшої популярності набула під час Євро-2012. Зазвичай при передачі цього терміна українською мовою застосовується експлікація (або описовий переклад).

Sweeper keeper – воротар, який діє за межами воріт, тобто не лише захищає ворота, а й грає у захисті і навіть інколи розпочинає атаки. В якості

способу перекладу тут доцільно застосувати транскрибування з елементами транслітерування ‘свіпер-кіпер’, за аналогією з уже давно існуючим запозиченим терміном *golkipер*, але на початку краще, напевно, ввести відповідну експлікацію, що це ‘воротар, який діє за межами воріт, а також може грати у захисті та інколи розпочинати атаки’. З метою запобігти перевантаженню тексту перекладу пояснення терміна можна оформити в якості виноски.

Booster ‘бустер’ – це гравець баскетбольної команди, який здатен суттєво змінити хід гри шляхом ефективних підборів або вміння заробити швидкі очки. Даний термін став широкоживаним завдяки акценту на гравцях, які можуть принести команді перевагу або перемогу в грі за рахунок якісної роботи протягом гри. Цим терміном почали користуватися у 2010-му році, а перекладається він вже традиційно за рахунок транскрибування з елементами транслітерування редукованих елементів слова.

Crossover dribble ‘кросовер дрибл’ – маневр, який походить від вже відомого «кросовера» (технічний прийом, що застосовують для обману гравця протилежної команди) і включає в себе не лише обхід суперника, а й зміну напрямку атаки в будь-який момент. Передача терміна українською мовою здійснюється через одночасне використання транслітерування та транскрибування.

Off-the-dribble shooter ‘шутер з руху’, тобто гравець, який вміє робити кидки, одночасно граючи на майданчику. Часто такі кидки виконуються після ведення м’яча і саме цим гравець відрізняється від звичайного «шутера», який лише отримує та кидає м’яч. Переклад цієї лексеми здійснюється одночасно шляхом транскрибування з елементами транслітерування (див. *shooter* ‘шутер’) та експлікації та тлумачення (див. *off-the-dribble* ‘з руху’).

Positionless basketball ‘безпозиційний баскетбол’ (1) або ‘молекулярна стратегія’ (2) – тактика гри, в якій гравці не закріплені на конкретних позиціях

на ігровому майданчику, а навпаки, можуть рухатися вільно і грати на різних позиціях залежно від доречності. Дану стратегію зробила популярною американська баскетбольна команда «Golden State Warriors», коли відомі гравці Кевін Дюрант та Стівен Каррі почали грати як центрові, форварди чи захисники. Перекладатися це термінологічне словосполучення може або калькуванням (див. (1)) або шляхом тлумачення чи вільного перекладу (див. (2)), тобто через таке відтворення мовних одиниць, під час якого певні елементи можуть передаватися не точно так, як в оригіналі, але матимуть більшу чи меншу відповідність.

Таким чином, можна констатувати, що найбільш типовими способами передачі англomовних термінів-неологізмів та термінів-реалій українською мовою у даному емпіричному матеріалі є описовий переклад (експлікація) та одночасне застосування транскрибування та транслітерування, менш продуктивними є, відповідно, калькування та тлумачення (вільний або аналоговий переклад).

Висновки до розділу 2

В ході дослідження практичних аспектів функціонування та перекладу термінів спортивної галузі були сформульовані наступні висновки.

1. В результаті дослідження структури термінологічних одиниць, що розглядаються, було встановлено, що вони узагальнено поділяються на прості кореневі терміни-слова, прості похідні терміни-слова, складні терміни-слова, складені (двокомпонентні) терміни або двокомпонентні терміни-словосполучення, складені (трикомпонентні) терміни або трикомпонентні терміни-словосполучення. В результаті вивчення кількісної продуктивності проаналізованих термінів було встановлено, що найбільшу групу становлять двокомпонентні терміни-словосполучення, менш частотними є прості кореневі

терміни-слова та прості похідні терміни-слова, рідше зустрічаються складні терміни, а також трикомпонентні терміни-словосполучення (див. 2.1.1.–2.1.2.).

2. Встановлено, що двокомпонентні термінологічні одиниці, що складають найбільш продуктивний структурний тип спортивних термінів, утворюються шляхом додавання до іменника інших частин мови в препозиції або постпозиції. Тому, говорячи про частиномовну приналежність розглянутих термінів-словосполучень в цілому, можна констатувати, що вони є *субстантивними словосполученнями*, в яких головним словом виступає іменник. Це свідчить про те, що основною семантичною функцією терміна є номінація (див. 2.1.3.).

3. Серед структурних моделей, які передбачають врахування частиномовної природи лексем, що входять до складу двокомпонентних термінів-словосполучень, в даному емпіричному матеріалі можна виділити такі, як «іменник + іменник», «прикметник + іменник», «дієприкметник + іменник» та «прийменник + іменник» (див. 2.1.3.).

4. Семантична класифікація термінів спортивної галузі, яка також входила в коло завдань цієї кваліфікаційної роботи, передбачає функціонування досліджуваних лексичних одиниць в межах 10 лексико-семантичних груп (ЛСГ), серед яких найбільш продуктивними є ЛСГ «Технічні аспекти гри, рухи, фігури у спорті» та «Елементи спортивної інфраструктури». Середньою продуктивністю характеризуються наступні ЛГС: «Стратегічні дії і тактичні елементи спорту або гри», «Найменування спортсменів, гравців» та «Правила та порушення правил (у грі або спорті)». Найменш продуктивними ЛСГ виявилися «Результати спортивної гри», «Найменування спортивних змагань», «Етапи тренувального процесу», «Тривалість та етапи гри», а також «Фізичні аспекти гри або спорту» (див. 2.2.).

5. Аналіз особливостей перекладу зазначених термінологічних лексем дає підґрунтя констатувати, що способи перекладу термінів надзвичайно тісно

корелюють з їхніми структурно-семантичними характеристиками. Зокрема, найбільш типовим способом перекладу найпродуктивніших в цьому емпіричному матеріалі двокомпонентних термінів-словосполучень є калькування, яке полягає у перекладі лексичних одиниць у такий спосіб, коли відповідником складного слова-терміна чи терміна-словосполучення вихідної мови в цільовій мові обирається переважно перший за порядком відповідник у словнику (див. 2.3.).

6. Крім калькування, іншими способами перекладу термінологічних одиниць в цьому дослідженні виявилися (за мірою продуктивності) транскодування (поєднання транскрибування з елементами транслітерування, адаптивне транскодування (коли форма слова в вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу), чисте транскрибування або чисте транслітерування), експлікація або описовий переклад, а також такі способи перекладу, які одночасно є лексичними та лексико-граматичними трансформаціями, як-то перестановка, контекстуальна заміна (головним чином, реалізована через смисловий розвиток або модуляцію) та додавання, часто з додатковою перестановкою (див. 2.3.).

7. Визначено, що найбільш типовими способами передачі англійських термінів-неологізмів та термінів-реалій українською мовою у даному емпіричному матеріалі є описовий переклад та одночасне застосування змішаного транскодування у вигляді поєднання транскрибування з елементами транслітерування, менш продуктивними виявилися, відповідно, калькування та тлумачення (вільний або аналоговий переклад).

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

В результаті дослідження теоретико-методологічної бази та практичних аспектів структурно-семантичної парадигми та особливостей перекладу термінів спортивної галузі, було зроблено наступні висновки та узагальнення.

1. Встановлено, що спортивний дискурс має статус інституційного та статусно-орієнтованого, що, в свою чергу, робить проблематику відтворення спортивної термінології при перекладі досить актуальною.

2. Під час розгляду основних теоретико-методологічних засад перекладу термінологічних одиниць було досягнуто розуміння, що основною метою будь-якого перекладу є досягнення максимально можливої адекватності – вичерпної передачі мовою перекладу смислового змісту оригіналу і повна функціонально-стилістична йому відповідність. Необхідно чітко усвідомлювати, що під час роботи з термінологією особливого значення набувають: екстралінгвістичні (позамовні) знання перекладача, пов'язані зі сферою діяльності людини, галуззю науки чи техніки, до якої належить текст; доступ до спеціалізованих лексикографічних джерел і літератури; можливість залучення до роботи фахівців; попередній аналіз тексту оригіналу й повне його розуміння. Всі ці аспекти відіграють важливу роль також під час роботи над перекладом галузевих текстів, що містять спортивну термінологію.

3. Складність перекладу, зокрема багатокomпонентних термінів, полягає в тому, що їхні значення можуть не відповідати значенню лексичних компонентів, що входять до їхнього складу. За відсутністю прямого еквівалента під час перекладу термінів-словосполучень застосовуються різні прийоми, але найпоширенішим способом перекладу є калькування – передача кожного компонента за допомогою його іншомовного відповідника. До лексичних, лексико-граматичних та фонетико-графічних трансформацій, які допомагають подолати труднощі термінологічного перекладу, відносяться транскрибування,

транслітерування, конкретизація, генералізація, модуляція (або смисловий розвиток), описовий переклад та адаптація.

4. Аналіз семантичних особливостей термінів, що були розглянуті в цьому дослідженні, продемонстрував, що узагальнено їх можна поділити на 10 лексико-семантичних груп, серед яких домінуючими в кількісному відношенні є «Технічні аспекти гри, рухи, фігури у спорті» та «Елементи спортивної інфраструктури».

5. Вивчення структурних характеристик досліджуваних термінологічних лексем дозволяє констатувати їх узагальнений розподіл на терміни-слова (кореневі, похідні та складні) та складені терміни-словосполучення, які можуть бути двокомпонентними та трикомпонентними. При цьому, найбільшу групу з точки зору продуктивності становлять двокомпонентні терміни-словосполучення, менш частотними є кореневі терміни-слова, похідні терміни-слова, складні терміни та трикомпонентні терміни-словосполучення, які представлені тут у порядку їхньої кількісної продуктивності. Найбільш продуктивні двокомпонентні терміни-словосполучення мають субстантивну природу, оскільки в їхній структурі головним словом виступає іменник, до якого в препозиції вживається інший іменник, прикметник, дієприкметник або прийменник.

6. Дослідження особливостей відтворення зазначених термінологічних одиниць дає підґрунтя констатувати, що між способами перекладу термінів та їхніми структурно-семантичними ознаками спостерігається достатньо чітка кореляція. Зокрема, найтипівішим способом перекладу найбільш продуктивних в цьому емпіричному матеріалі двокомпонентних термінів-словосполучень є калькування.

7. Окрім калькування, іншими способами перекладу термінологічних лексем в цій роботі, які одночасно можуть бути визначені як лексико-семантичні та лексико-граматичні трансформації, є транскодування, яке, в свою

чергу, може бути репрезентовано чистим транскрибуванням, чистим транслітеруванням, змішаним транскодуванням (поєднанням транскрибування з елементами транслітерування) та адаптивним транскодуванням (коли форма слова в вихідній мові певною мірою адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу), контекстуальна заміна, перестановка, додавання та описовий переклад.

8. Доведено, що англомовні терміни-неологізми та терміни-реалії у даному емпіричному матеріалі можуть відтворюватися українською мовою описово, транскодуватися через транскрибування з елементами транслітерування (більш продуктивні способи), калькуватися та адаптуватися (менш типові способи).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бардіна Л., Шепелюк В. Про упорядкування термінологічної системи на матеріалах спортивної лексики. Проблеми української термінології. Матеріали 6-ї Міжнародної наукової конференції. – Львів: НВП «Мета», 2000. – 420 с. – 2000. - № 402., 4 с.
2. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад: навчальний посібник для студентів філологічного напрямку підготовки.–Вінниця; Нова Книга, 2010. - 232 с.
3. Бондар А. С., Мамай В. С. Особливості висвітлення фізичної культури і спорту в інтернет ресурсах. Збірник наукових праць Харківської державної академії фізичної культури. 2016. №3. С. 75-78.
4. Борисова О.В. Способи перекладу неологізмів та особливості їх опанування студентами на заняттях з практики перекладу. Мовні та концептуальні картини світу. Збірник наукових праць. Київ : КНУТШ. Вип. 24, ч. 1. 2008. 359 с.
5. Боровська О. Проблеми перекладу спортивної термінології. Молода спортивна наука України. 2008. Т. 1. С. 51–55.
6. Боровська О.В. Співвідношення національних та інтернаціональних термінів в українській термінології галузі фізичної культури та спорту, Львів 2003. – 20 с.
7. Булик С.З. Основи термінознавства : навчальний посібник / С.З.Булик, Г.В.Наконечна, Ю.В.Теглівець. – Львів : НУ «Львівська політехніка», 2013. – 160 с.
8. Васенко Л. А. Фахова українська мова : навчальний посібник /Л. А. Васенко, В. В. Дубічинський, О. М. Крimeць. – К. :Центр учбової літератури, 2008. – 272 с. С. 86

9. Васильченко О.А. Еволюція норм та девіацій у сфері спорту : автореф. дис. ... канд. соц. наук: спец. 22.00.04 «Спеціальні та галузеві соціології». Запоріжжя, 2006. 16 с.
10. Вискушенко С.А. Загальні особливості перекладу термінологічних одиниць // VIII Міжнародна науково-практична конференція «Science, trends and development methods»: тези доповідей. Токіо, Японія, 2022. С. 220–223.
11. Воробйова О.С., Кравченко А.В. Способи відтворення українською мовою скорочених назв нафтогазових компаній. Південний архів. Філологічні науки. Херсон, 2020. Випуск 81. С 118–122 DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2020-81-20>.
12. Воробйова О.С., Лазебник А.Ю. Атрибутивні термінологічні групи: структура і переклад. Тези 73-ої наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів. Том 1. С. 274–276 (21 квітня – 13 травня 2021 р., Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»)
13. Гусєв А. В. Спорт і медіа в масовому суспільстві: проблеми взаємодії. Держава та регіони. Серія Соціальні комунікації. 2015. № 2 (22). С. 81 – 85.
14. Гладка В. А. Поняття «неологізм» у світлі сучасних наукових парадигм. Наукові записки. Вип. 11. 2011. С. 170–176.
15. Дзюбіна О.І. Особливості утворення та функціонування семантичних неологізмів англійської мови в сфері інтернет-комунікації. Записки з романо-германської філології. 2014. Вип. 2 (33). С. 17–23.
16. Драбов Н. До питання перекладу англійських неологізмів. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 13, 2015. С. 176-181

17. Дудок Р. І. Проблема значення та смислу терміна в гуманітарних науках: [монографія] / Р.І. Дудок // – Львів : Видавничий центр НУ ім. Івана Франка, 2009. – 358 с.
18. Дяков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ: КМ Academia, 2000. 218 с.
19. Житін Я. В. До питання про розрізнення термінології та терміносистеми / Я. В. Житін // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Розділ II. Термінознавство. Лексикографія. – Вип. 17. – 2009. – С. 116–121.
20. Загнітко А.П. Словник сучасної лінгвістики: Поняття і терміни: У 4-х томах. Донецьк : ДонНУ, 2012. Т. 1–4.
21. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства : підручник / М.С.Зарицький – К. : Періодика, 2004 . – 124 с., с.43-44
22. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с.
23. Карабан В. І. Переклад з української мови на англійську мову : [навч. посібник- довідник для студ. вищих закладів освіти] / В. І. Карабан, Дж. Мейс. Вінниця : Нова книга, 2003. – 608с.
24. Кікец І. До питання про деякі труднощі при перекладі термінів і шляхи їх подолання. Вісник державного університету «Львівська політехніка». 2000. № 402. С. 123–130
25. Козуб Л. С. Лінгвокультурологічний аспект дослідження спортивних повідомлень у друкованих засобах масової інформації. «Гуманітарний вісник» Черкаського державного технологічного університету. Серія: Іноземна філологія. 2008. С. 67–70.

26. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник. Вінниця: Нова книга, 2003. 448 с.
27. Костенко Л. М. Вмотивованість терміна // Нова філологія. – № 1 (12). – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – С. 380-382.
28. Костенко О. Сучасні англійські неологізми та способи їх перекладу українською мовою. Закарпатські філологічні студії. С. 97-100. 2020.
29. Кочерган Н.П. Вступ до мовознавства: підруч. / Н. П. Кочерган. – Київ : Академія, 2008. – 368с.
30. Крижанівська А.В. Склад і структура термінологічної лексики української мови. – К.: Наукова думка, 1984. – 192с., с.5
31. Левковець, С. В. Вимоги до сучасних термінів [Текст] / С. В. Левковець ; кер. роботи Г. П. Сукачова // XLVII студентська науково-практична конференція (17-20 грудня 2012 р.; м. Харків) : зб. тез доп. / Укр. інж.-пед. акад. - Х., 2012. - Ч. 5, Т. 1 : Секції: Економіки та організації діяльності суб'єктів господарювання; Українознавства і політології. - С. 77.
32. Лобода В.А. (2019). Перекладацькі трансформації: Дефінітивний характер та проблема класифікації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, серія “Філологія”, том 4. Одеса: Гельветика.
33. Люта Л.П. Функції спорту як соціального інституту. Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності : Зб. наук. праць. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2002. С. 225–230.
34. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу. К. : Центр учбової літератури, 2009. 467 с.
35. Маслова Г.М. Особливості та способи перекладу жаргонної лексики (на матеріалі художнього тексту). Науковий вісник Міжнародного

- гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2016. №21. том 1. С.122-124
36. Мірам Г. Є. Основи перекладу : [курс лекцій] / Г. Є. Мірам. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 240 с.
 37. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську : навч. посібник. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.
 38. Панько Т.І. Українське термінознавство: підручник/Т. І. Панько, І.М. Кочан, Г.П. Мацюк.–Львів: Світ, 1994.–216с.
 39. Романова О. О. Спеціальна лексика української мови як об'єкт лінгвістичного дослідження: термін і номен/О. О. Романова//Термінологічний вісник: зб. наук. праць. – К.:ІУМ НАНУ, 2011. – Вип.1. – С. 55–62.
 40. Ротко С.І. Дефініції понять термінологія та терміносистема у сучасній лінгвістиці. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ, 2013. № 10. С. 234–239.
 41. Самсон Ю.П. Становлення української спортивної терміносистеми у сучасний період. Молодий вчений. 2020. № 9.1 (85.1). С. 93–96
 42. Сіняговська І.Ю. (2014). Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили.
 43. Сучасний тлумачний словник української мови / За ред. В.В.Дубічинського. – Х. : ВД «Школа», 2007. – 832 с.
 44. Чередниченко О. І. Теорія і практика перекладу. К. : Либідь, 2005. 370 с.
 45. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя / Т. Шмігер ; передм. Р. Зорівчак. – Київ : Смолоскип, 2009. – 342 с.

46. Юрченко О.О. Структурно-семантичні особливості багатокomпонентних термінів англомовних наукових текстів галузі матеріалознавства. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Київ, 2019. Том 30(69). № 1. Ч. 1. С. 124–128.
47. Bartsch R. Sports language in English: Terminology and structure. *Journal of Language Teaching and Research*. 2016, 8(6). P. 1168-1175.
48. Bourigault Didier and Anne Condamines. *Terminology & Artificial Intelligence*. Toulouse : Univ. de Toulouse; 1993. 134 p.
49. Brownlie S. Distinguishing Some Approaches to Translation Research. *The Issue of Interpretive Constraints. The Translator*. – Vol. 9(1), 2003. P. 39–64.
50. Chen M. H. The formation and evolution of English sports terminology. *Journal of Language Teaching and Research*. 2014, 9(4). P. 697-703.
51. Chomsky, Noam. *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, Massachusetts: M.I.T. Press, 1965. Chapter 1.
52. Guerrero Salazar Susana. *La creatividad en el lenguaje periodístico / Susana Guerrero Salazar*. – Madrid : Cátedra, 2007. – 304 p.
53. House J.A. *Translation Quality Assessment: past and present / Juliane House*. New York, Routledge, 2015. 160 p.
54. Lefever K. *New Media and Sport: International Legal Aspects*. Springer, 2012. 280 p.
55. López A. L. G. English sports discourse: Terminology and genre. *LFE. Revistade Lenguaspara Fines Específicos*. 2015, 21(1). P. 117-138
56. Müller T. *Football, language and linguistics*. Tübingen : Gunter Narr, 2007. P. 356 – 362.

57. Nord C. Text Analysis in Translator Training, Dollerup C. et A. Loddegaard (eds), Teaching Translation and Interpreting, Amsterdam et Philadelphie : John Benjamins, 1992. Q. 274.
58. Savory T. H. The language of science. London : Andre Deutsch; 1967. 173 p. C. 21
59. Snell-Hornby M. The Turns of Translation Studies: New Paradigm or Shifting View points. Amsterdam : John Benjamins Publishing Co. 104 p.
60. Stead D. Sport and the Media. Sport and Society: A Student Introduction. 2nd Edition. SAGE Publications Ltd, 2008. P. 184–200.
61. Terminological Theory. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2005. 291 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

62. Basketball 101: Olympic terminology and glossary. URL : <https://www.nbcolympics.com/news/basketball-101-olympic-terminology-and-glossary> (дата звернення: 25.11.2024).
63. Biathlon 101: Glossary. URL : <https://www.nbcolympics.com/news/biathlon-101-glossary> (дата звернення: 20.11.2024).
64. Cambridge dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/arena> (дата звернення: 30.11.2024).
65. Cambridge dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/award> (дата звернення: 30.11.2024).
66. Cambridge dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/medal> (дата звернення: 30.11.2024).
67. Cambridge dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/championship> (дата звернення: 30.11.2024).

68. Cambridge dictionary. URL :
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/spectator>
 (дата звернення: 30.11.2024).
69. Cambridge dictionary. URL :
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/semifinal>
 (дата звернення: 30.11.2024).
70. Cambridge dictionary. URL :
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/rebound>
 (дата звернення: 30.11.2024).
71. Cambridge dictionary. URL :
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/substitution>
 (дата звернення: 30.11.2024).
72. Cambridge dictionary. URL :
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/disqualification>
 (дата звернення: 30.11.2024).
73. General Sports Vocabulary. URL :
<https://www.englishclub.com/vocabulary/sports-vocab.php>
 (дата звернення: 15.10.2024).
74. Glossary of basketball terms. URL :
https://en.wikipedia.org/wiki/Glossary_of_basketball_terms
 (дата звернення: 27.10.2024).
75. Skeleton 101: Glossary. URL :
<https://www.nbcolympics.com/news/skeleton-101-glossary>
 (дата звернення: 25.11.2024).
76. Target Beijing: 22 biathlon buzzwords. URL :
<https://www.biathlonworld.com/news/beijing-2022-biathlon-glossary/gkaOygHGmjBLbh9AObqrx> (дата звернення: 21.11.2024).

SUMMARY

Despite the difficult situation in the country, development and progress don't stay still. Various spheres of our life continue to evolve actively. As a result of constant changes in the socio-political, economic, cultural, and sports life in the country, new phenomena, situations, and concepts are created, and there is a need to give them clear and understandable names. As a result, new terms appear and society will need to get used to them step by step.

Inaccuracies and mistakes in the use and translation of terms can cause misunderstandings between professionals working in the same professional field and non-professionals. It is easy to understand that incorrect translation of terms can have a negative impact on the development of society and the implementation of various projects in a particular industry. All of this determines the relevance of this study, which can make a contribution to development of systematization of structural and semantic features and methods of translation of terminology, particularly in the sports industry. Sport is taking an increasingly important place in the culture of modern societies. As a result, the level of value of scientific research in this area is also growing.

The object of the study is the English-language terminology of the sports industry.

The subject of the study is the structural, semantic and translation features of the above-mentioned terminological units.

The purpose of the study is to analyze the main structural and semantic features of English-language sports terms and to determine the peculiarities of their transmission into Ukrainian.

Achieving this goal involves solving the following tasks:

1) to outline the theoretical principles of the study of the peculiarities of the functioning and translation of English-language terms in the sports industry, namely,

to define the concepts of «term», «terminology» and «terminosystem», to highlight their characteristic features; to consider the terminological aspects of translation of sports discourse;

- 2) to identify structural types of sports terms and their word-formation features;
- 3) to make a semantic classification of the terms under study;
- 4) to identify and illustrate ways of conveying of these units into Ukrainian.

The material of the study is 300 terms of the sports industry, which were selected by the method of continuous sampling from explanatory, professional and thematic dictionaries.

The choice of research methods is determined by the purpose and objectives of the study. The following methods of linguistic analysis and general scientific methods are used in the study: the method of direct components, the method of component analysis, the method of paraphrasing, contextual and distributional analysis, the method of translation analysis, the method of analysis and generalization, the descriptive method and the method of quantitative calculations.

The scientific novelty of the work lies in the fact that the presented study is comprehensive in nature: it involves the analysis of structural and semantic features of sports terms, which are the basis for determining and detailing the peculiarities of translation of these terminological lexemes.

The theoretical and practical significance of the study lies in the fact that the results obtained on the peculiarities of the functioning and translation of sport terms can be used to improve the translation of the modern terminological system of sports industry. They can also be used as relevant illustrative material when teaching lecture courses «Fundamentals of Sectoral Translation», «Problems of Translation of Scientific and Technical Literature» and the practical course «Practice of Oral and Written Sectoral Translation», etc.

Scope and structure of the paper. The paper consists of an introduction, two chapters with conclusions to each chapter, general conclusions, a list of references and appendices.

The introduction substantiates the relevance of the chosen scientific topic; defines the object and subject of the study, its purpose and objectives, and research methods; describes the research material, outlines the scientific novelty, theoretical and practical significance of the research.

The first section of the paper focuses on the theoretical and methodological principles of the study of terminological aspects of sports discourse translation.

The second section is devoted to a practical analysis of the terminological material under study using a comprehensive approach; relevant practical conclusions and generalizations are offered.

The total volume of the work is 76 pages, the bibliography contains 76 sources of literature. The work is illustrated with 3 tables.

As a result of the study of the theoretical and methodological basis and practical aspects of the structural and semantic paradigm and the peculiarities of translating sports industry terms, the following conclusions and generalizations have been formulated.

1. It has been established that sports discourse has the status of institutional and status-oriented, which, in turn, makes the problem of reproducing sports terminology in translation quite relevant.

2. When considering the main theoretical and methodological principles of translation of terminological units, it was realized that the main goal of any translation is to achieve the highest possible adequacy – a comprehensive transmission of the semantic content of the original in the target language and full functional and stylistic compliance with it. It should be clearly understandable that when dealing with terminology, the following are of particular importance: the translator's extra-linguistic knowledge related to the field of human activity, the field of science or

technology to which the text belongs; access to specialized lexicographical sources and literature; the possibility of involving specialists in the work; preliminary analysis of the original text and its full understanding. All of these aspects play an important role in the translation of industry-specific texts containing sports terminology.

3. The complexity of translation, particularly of multi-component terms, lies in the fact that their meanings may not correspond to the meanings of the lexical components that make up their composition. In the absence of direct equivalent, various methods are used to translate phrase terms, but the most common method of translation is calquing (loan translation), which is the transfer of each component by means of its foreign language equivalent. Lexical, lexico-grammatical, and phonetic-graphical transformations that help overcome the difficulties of terminological translation include transcription, transliteration, concretization, generalization, modulation (or semantic development), descriptive translation, and adaptation.

4. The analysis of the semantic features of the terms considered in the study has shown that they can be generally divided into 10 lexical and semantic groups, among which the most dominant in terms of number are «Technical aspects of the game, movements figures in sports» and «Elements of sports infrastructure».

5. The study of the structural characteristics of the studied terminological lexemes allows us to state their generalized division into word terms (root, derivative and compound terms) and compound terms-phrases, which can be two-component and three-component. In terms of productivity, the largest group is made up of two-component phrase terms, with less frequent root terms, derived terms, compound terms, and three-component phrase terms, which are represented here in the order of their quantitative productivity. The most productive two-component phrase terms are of a substantive nature, since their structure is based on a noun, to which another noun, adjective, participle or preposition is used in the preposition.

6. The study of the peculiarities of the reproduction of these terminological units gives grounds to state that there is a fairly clear correlation between the ways of

translating terms and their structural and semantic features. In particular, the most typical way of translating the most productive two-component terms and phrases in this empirical material is calquing (loan translation).

7. In addition to calquing (loan translation), other ways of translating terminological lexemes in this paper, which can be simultaneously defined as lexical-semantic and lexical-grammatical transformations, are transcoding, which in turn can be represented by pure transcription, pure transliteration, mixed transcoding (a combination of transcription and transliteration elements) and adaptive transcoding (when a form of the word in the source language is adapted to a certain extent to the phonetic and/or grammatical structure of the target language), contextual substitution, permutation, addition, and descriptive translation.

8. It has been proven that the English-language neologisms and terms-realias in this empirical material can be reproduced in Ukrainian descriptively, transcoded through transcription with elements of transliteration (more productive ways), calqued (loan translated) and adapted (less typical ways).